

ENERGIAKRIISIN DISKURSIIVINEN RAKENTUMINEN VERKKOKESKUSTELUSSA

Antti Parhiala
Maisterintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteet
Tekijä Antti Parhiala	
Työn nimi Energiakriisin diskursiivinen rakentuminen verkkokeskustelussa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Huhtikuu 2023	Sivumäärä 47
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä tavoin energiakriisiä merkityksellistetään Suomi24-verkkokeskustelualustalla. Aihe on ajankohtainen, sillä vuonna 2022 alkaneen Venäjän ja Ukrainan välisen sodan seuraukset ovat laajoja ja kauaskantoisia. Lingvististä tutkimusta ei aiheesta ole vielä tehty, joten energiakriisin merkityksellistämisen tarkastelu tarjoaa ilmiöön lingvistisen ensisilmäyksen.</p> <p>Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on kriittinen diskurssianalyysi, jonka keskeisimpiä kiinnostuksenkohteita on vallan ja kielenkäytön suhde. Tutkimuksessa hyödynnän myös argumentaatioteoriaa, jota usein pidetään diskurssianalyysiä täydentävänä tutkimushaaranä. Analyysimenetelmäni perustuu kolmiportaiseen analyysiin, jossa tehdään tekstistä havaintoja, havainnoista tulkintoja ja lopulta tulkintoja peilataan yhteiskunnallista kontekstia vasten. Kielen tekstitason analyysissä hyödynnän apunani Kielitoimiston sanakirjaa ja Isoa suomen kielioppia.</p> <p>Aineisto koostuu kaikkiaan 234 viestistä seitsemän keskusteluketjun sisällä Suomi24-keskustelualustalla. Tutkimuskysymyksiäni ovat: 1. Kuinka energiakriisin diskurssit rakentuvat Suomi24-keskustelualustalla? 2. Minkälaista on diskurssien rakentamiseen käytetty argumentaatio?</p> <p>Aineistosta erottuu neljä diskurssia: ratkaisujen, vertailun, kansalaisen kustannusten sekä syytösdiskurssit. Ratkaisujen diskurssissa pyritään löytämään energiakriisille ratkaisuja sekä arvioimaan niiden toimivuutta. Vertailun diskurssissa energiakriisistä johtuneita olosuhteita vertaillaan keskenään. Kansalaisen kustannusten diskurssissa kartoitetaan energiakriisin kohottamia kustannuksia ja ilmaistaan epäluottamusta hyödykkeiden tarjoajia kohtaan. Syytösdiskurssissa energiakriisille yritetään määrittää kokonaisvaltaisia syyllisiä. Argumentaatiossa kirjoittajat hyödyntävät eniten lukumäärien, historian, talouden, auktoriteetin sekä vaaran ja uhan päättelykaavoja. Tutkielmani tuo uutta tietoa tuoreesta sekä yhteiskunnallisesti merkittävästä aiheesta.</p>	
Asiasanat kriittinen diskurssianalyysi, argumentaatio, energiakriisi, verkkokeskustelu	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Esimerkkejä topoksista ja päättelysäännöistä.....	10
TAULUKKO 2	Energiakriisipuheessa ilmenneet topokset ja niihin liittyvät päättelysäännöt.	37

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEORIATAUSTA JA AIEMPI TUTKIMUS	3
	2.1 Diskurssintutkimus.....	3
	2.2 Diskurssianalyysi ja CDA	4
	2.3 Argumentaatio ja retoriikka	6
	2.4 DHA ja topokset.....	9
	2.5 Aiempi tutkimus	10
3	TUTKIMUSAINEISTO.....	13
4	METODIT	16
	4.1 Kriittinen diskurssianalyysi.....	16
	4.2 Argumentaation analyysi	17
5	ANALYYSI JA TULOKSET	19
	5.1 Ratkaisujen diskurssi.....	19
	5.2 Vertailun diskurssi.....	24
	5.3 Kansalaisen kustannusten diskurssi	29
	5.4 Syytösdiskurssi.....	32
	5.5 Argumentointi ja topokset.....	37
6	PÄÄTÄNTÖ.....	41
	6.1 Johtopäätökset	41
	6.2 Pohdinta	42
	LÄHTEET.....	45

1 JOHDANTO

Tämän tutkielman aiheena on *energiakriisin* diskursiivinen rakentuminen Suomi24-keskustelupalstalla.

Tutkielmani kannalta on tärkeää ymmärtää energiakriisin käsitteen ajankohtaisuus sekä siitä kumpuavat merkitykset. Tässä tutkielmassa energiakriisillä viittaankin olosuhteisiin, jotka laukesivat Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24. helmikuuta vuonna 2022. Useiden Euroopan maiden energiatalous on ollut riippuvaista venäläisestä maakaasusta, jonka toimituksesta on tullut epävakaa ja ostamisesta eettisesti kestäväntöntä. Maakaasutoimitusten katketessa korvaavan energialähteen löytäminen on useille valtioille haasteellista. Erityisesti talviolosuhteissa on koko EU:n yhteinen etu, että sen jäsenmaiden kaasuvaramat ovat riittävät. Pulaan joutuneille EU-maille omaa kaasuaan lainaavan valtion täytyy ajaa omaa tuotantoaan alaspäin, jolloin siitä johtuvat taloudelliset vaikutukset heijastuvat koko Eurooppaan. Siksi kollektiivinen varautuminen on tärkeää koko Euroopan laajuisen taloudellisen taantumisen välttämiseksi. (Yle 2022a.)

Näiden maailmanpoliittisten muutosten seurauksena energiakriisin käsitteen ilmaantuvuudessa on ollut merkittävä piikki vuoden 2022 alusta lukien niin uutisoinnissa kuin julkisessa keskustelussakin. Pelkkä ilmaantuvuuden lisääntyminen ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen perusteena. Pidän tutkimusaihetta merkityksellisenä siksi, että energiakriisi on ilmiönä moniulotteinen ja kaikkia jollain tavalla koskettava. Puheenaiheena energiakriisi on siis sellainen, joka epäilemättä herättää ajatuksia.

Tässä tutkielmassa analysoin energiakriisin diskursiivista rakentumista Suomi24-keskustelufoorumilla. Tarkastelen sitä, miten ko. ympäristön osanottajat rakentavat energiakriisin diskurssia sekä minkälaista argumentaatiota diskurssien rakentamisessa hyödynnetään. Tutkielmassani aion diskurssianalyysin keinoilla selvittää, mitä diskursseja energiakriisin ympärille julkisessa keskustelussa muodostuu, millä argumentaation keinoilla diskursseja rakennetaan sekä minkälaisia johtopäätöksiä diskursseista voidaan tehdä. Tutkimuskysymykseni muotoilen seuraavasti:

1. Minkälaisia diskursseja kielenkäyttö ja sanavalinnat rakentavat energiakriisistä Suomi24-keskustelupalstalla?
2. Minkälaista on diskurssien rakentamiseen käytetty argumentaatio?
3. Mitä energiakriisin diskurssit ja energiakriisikeskustelussa käytetty argumentaatio kertovat energiakriisin ilmiöstä?

Tutkimushypoteesini on, että energiakriisin saamat diskurssit sijoittuvat seurausdiskurssin, ratkaisudiskurssin ja syytösdiskurssin piireihin. Hypoteesini perustuvat julkiseen keskusteluun ja uutisointiin energiakriisin ympärillä. Esimerkiksi Yle (2022b) on uutisoinut energiakriisiin ideoiduista ratkaisuista sekä koko Euroopan että sen jäsenmaiden tasolla. Energiakriisin syistä on puolestaan uutisoinut muun muassa Helsingin Sanomat (2022). Energiakriisin seuraukset ovat julkisessa keskustelussa sekä uutisoinnissa läsnä erilaisina uhkakuvina, joiden vaikutus kansalaisiin on konkreettinen. Näitä seurauksia ovat esimerkiksi ajoitetut sähkökatkokset sekä hyödykkeiden hinnannousuun johtava heikentynyt talouskasvu. Hypoteesiini sisältyy myös, että näitä diskursseja keskustelun osanottajat rakentavat toisistaan poikkeaviin taustaoletuksiin perustuen. Julkinen, erityisesti anonyymi, keskustelu sisältää usein runsaasti polemiikkia, joka ei aina edes välttämättä pyri yhteisymmärrykseen. Nimimerkin takaa tapahtuvassa verkkokeskustelussa tuntuu usein olevan tärkeämpää osoittaa vastapuolen vajavaisuus, kuin yrittää omalla argumentaatiolla voittaa muita puolelleen. Tästä syystä pidän myös argumentaatiota kiinnostavana osana tutkimusasetelmaa.

2 TEORIATAUSTA JA AIEMPI TUTKIMUS

2.1 Diskurssintutkimus

Tutkimukseni teoreettinen tausta perustuu ensinnäkin diskurssintutkimukseen, mutta vielä tarkemmin kriittiseen diskurssianalyysiin. Diskurssintutkimuksen ja diskurssianalyysin periaatteiden ymmärtäminen edellyttää kuitenkin diskurssin käsitteen eksplikointia niin, että sen määritelmä säilyy tutkielmassa johdonmukaisena ja tarkkarajaisena. Diskurssi on käsitteenä monimerkityksinen ja dynaaminen, joten tarkka määrittely voi toisinaan olla haasteellista (Fairclough 2012: 11; Pietikäinen & Mäntynen 2019: 27). Kielentutkimuksen kentällä diskurssilla viitataan lausetta laajempiin tekstikokonaisuuksiin, mutta myös varsinaiseen kielenkäyttöön eri olosuhteissa (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 29; Phillips & Hardy 2002: 3). Diskurssin käsite englanninkielisessä kirjallisuudentutkimuksessa kirjoitetaan ilman artikkelia (*discourse*), kun sillä on tarkoitus viitata teoreettiseen näkemykseen kielestä tilanteisena ja sosiaalisena resurssina. Sitä vastoin englanninkielen artikkelia käyttämällä (*a discourse*) viitataan merkityksellistämisen tapaan, joka muokkaa puhunnan kohteeseen liittyvää todellisuutta. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 35; Foucault 1972: 54.) Tämän lisäksi diskurssi määritellään myös toisiinsa liittyvinä tekstijoukkoina sekä niiden tuottamiseen, vastaanottamiseen ja levittämiseen liittyvinä käytänteinä (Phillips & Hardy 2002: 5).

Diskurssin käsitteen moninaisuudesta johtuen mielekkäintä onkin määritellä tarkemmin vain tässä tutkielmassa käytettävää diskurssin sovellusta. Tässä tutkielmassa diskurssi perustuu ensinnäkin sen *Foucaultilaiseen* malliin, jossa korostuu kielen konstrukttiivinen luonne. Tällä tarkoitetaan sitä, että diskurssi, eli kielenkäyttö konstruoi sosiaalisesti sen kohteena olevia asioita (Fairclough 1993: 39; Pietikäinen 2000: 192; Tiainen 2020: 32). Käänteisesti myös ympäristöllä on vaikutusta siihen, mitä kielenkäytön tapoja valitsemme tilanteisesti. Vaikka kielenkäyttötilanteissa on näennäisesti rajaton mahdollisuus sanoa ihan mitä tahansa, kuitenkin ympäristö asettaa aina kulttuurisia, sosiaalisia ja historiallisia rajoituksia sille, mihin kielenkäytön tapoihin kussakin tilanteessa todennäköisesti päädytään (Tiainen 2020: 31). Samoista aiheista voi olla olemassa eri käsityksiä, jotka lähestyvät ko. aihetta vaikkapa täysin vastakkaisista tulokulmista. Nämä tulokulmat realisoituvat erilaisena kielenkäyttönä, joihin puolestaan viitataan monikollisesti *diskursseina* (Pietikäinen 2000: 192). Esi-merkiksi avioliittoa voidaan jäsentää sekä hallinnollisen diskurssin että uskonnollisen diskurssin läpi, jolloin toisistaan poikkeavat tulokulmat realisoituvat erilaisena kielenkäyttönä aiheesta.

Diskurssintutkijaa kiinnostaa tekstin rakennetta enemmän se, mitä kielellä tehdään. Tämä pätee myös omaan tutkielmaani, jossa pyrin tarkastelemaan sitä, minkälaisia diskursseja keskustelun osanottajat merkityksellistävät kielellisesti energiakriisistä. Konkreettisesti tämä tarkoittaa merkityspotentiaalnin tarkastelua: miksi käsillä olevassa kontekstissa on päätetty käyttää tiettyä lausumaa kaikkien muiden mahdollisten lausumien sijaan. Tämä tarkastelun prosessi palautuu kielitieteelliseen diskurssintutkimukseen: millä tavoin lausetta laajemmat kielenkäytön kokonaisuudet kontekstissaan rakentavat ja muokkaavat puheen kohteena olevien asioiden sosiaalista todellisuutta (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2019: 16). Diskurssintutkija analysoi siis valitsemansa ilmiön kielellistä realisoitumista ja sitä, miten ilmiö kytkeytyy laajempaan poliittiseen, historialliseen ja/tai sosiaaliseen kontekstiin (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 148).

2.2 Diskurssianalyysi ja CDA

Diskurssintutkimuksen antamien suuntaviivojen mukaisesti diskurssianalyysi tutkii tarkkasilmäisesti sitä, millä tavoin sosiaalista todellisuuttamme rakennetaan kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan avulla (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 14). Diskurssianalyysin tekijän tehtävä on tutkia diskurssien ja todellisuuden välistä suhdetta (Phillips & Hardy 2002: 5). Diskurssintutkijan täytyy siis pyrkiä löytämään yksittäisistä teksteistä vihjeitä diskurssien luonteista. Diskurssikonkaisuudet ovat sitä kautta muodostettavissa useista toisiinsa liittyvien tekstien ja tekstinosien yhtäläisyyksistä. Tämän lisäksi keskeistä on myös havainnoida sitä sosiaalista kontekstia, joista tekstit löytyvät ja diskurssit konstruoituvat. Juuri tämä diskurssien ja niiden konstituoidun sosiaalisen todellisuuden yhteys tekee diskurssianalyysistä erinomaisen metodin sosiaalisten ilmiöiden tutkimiseen. (Phillips & Hardy 2002: 5.)

Varsinaista analyysimenetelmää ohjaavat diskurssianalyysissä tutkimuksen tavoitteet ja aineisto (Pälli & Lillqvist 2020: 389). Analyysi voidaan aloittaa tekemällä alustavia havaintoja aineistossa esiintyvistä kielenkäytön ilmiöistä, joita peilataan asetettua tutkimusongelmaa vasten. Hyvin suurella todennäköisyydellä alustavat havainnot liittyvät joihinkin tutkimussuuntaukselle tyypilliseen käsitteeseen tai ilmiöön, joita omassa tutkimuksessani ovat esimerkiksi leksikaaliset merkityssuhteet. Näitä käsitteitä ja ilmiöitä yhdessä muiden tutkimuksien esimerkkien kanssa voidaan käyttää oman analyysin perustelemiseen tai systematisoimiseen (Pälli & Lillqvist 2020: 389-390).

Analyysin kannalta diskurssien tunnistamisen ilmiselvimmät vihjeet liittyvät sanastoon – diskurssit leksikalisoivat maailmaa tietyin tavoin. Diskursseja on mahdollista eritellä sanojen semanttisten suhteiden avulla. Näitä suhteita ovat muun muassa synonymia, hyponymia ja antonymia. Maailman ja todellisuuden kuvantamisessa keskeisiä tarkasteltavia elementtejä ovat myös kollokaatiot, oletukset sekä monet muut kieliopilliset ominaisuudet. (Fairclough 2003: 129, 133.)

Tässä tutkielmassakin käytettävä diskurssianalyysi tarkentuu kuitenkin vielä kriittiseksi diskurssianalyysiksi (CDA). Kriittinen diskurssianalyysi on eräs diskurssianalyysin variantti, joka rakentuu sekä yhteiskuntatieteellisen että kielitieteellisen diskurssintutkimuksen näkemysten ympärille (Pietikäinen 2000: 191–192). Kriittisen diskurssianalyysin kielitieteellinen aspekti näkyy mielenkiintona kielenkäyttöä kohtaan. Puhuttua ja kirjoitettua kieltä analysoidaan siis tilanteisesti ja kielen teorioita ja käsitteitä hyödyntäen. Kriittinen diskurssianalyysi on muiden diskurssintutkimuksen suuntausten tavoin kiinnostunut tekstin järjestäytymisestä, sosiokulttuurisista piirteistä sekä sen tuottamisen ja vastaanottamisen prosesseista. (Pietikäinen 2000: 192.)

Kriittisen diskurssianalyysin yhteiskuntatieteellinen aspekti korostaa edellä mainittua diskurssin konstruktivistista luonnetta. Kielenkäytöllä on sosiaalisia vaikutuksia puhunnan kohteena oleviin asioihin. Kielitieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen diskurssintutkimuksen synteetin tavoitteena on rakentaa kielellisten resurssien analyysi sekä sosiaalisten rakenteiden analyysi toistensa varaan, jolloin saadaan kattavampi kokonaiskuva yksittäisiä tutkimuksia laajemmista ilmiöistä (Fairclough 2012: 9). Kriittisessä diskurssianalyysissä valtasuhteet, ideologiat ja diskurssit ovat toisistaan riippuvaisia (Lehti & Eronen-Valli 2018: 160; Pietikäinen 2000: 193). Diskurssi asettuu tarkasteltavaksi vakiintuneiden käytäntöjen ja rakenteiden näkökulmasta, jolloin niistä voidaan nostaa esiin sekä poliittisesti että yhteiskunnallisesti merkitseviä ajatuksia. (Pietikäinen 2000: 193.) Näitä ajatuksia esittämällä voidaan tehdä yhteiskuntaa tietoiseksi esimerkiksi vallitsevista rakenteiden tai käytänteiden ongelmakohdista, jolloin niihin voidaan vaikuttaa.

Kriittisen diskurssianalyysin toteuttamiseksi Norman Fairclough (2001) esittää vaiheittaisen viitekehyksen, jossa käy ilmi kriittisessä diskurssianalyysissä todennäköisesti esiintyvät työvaiheet. Ensimmäisessä vaiheessa tulee tunnistaa yhteiskunnallinen ongelma, jossa on semioottinen, eli merkityksiä luova aspekti. Toisessa vaiheessa tulee tunnistaa esteet, jotka ongelman ratkaisemiseksi pitäisi eliminoida. Tämän jälkeen pohditaan käsillä olevan ongelman merkitystä käytäntöjen verkostossa, johon se sijoittuu. Neljännessä vaiheessa pyritään tunnistamaan mahdollisia tapoja toisen vaiheen esteiden ylittämiseksi. Viidennessä ja viimeisessä vaiheessa analyysin tekijä reflektoi kriittisesti suorittamiaan työvaiheita. (Fairclough 2001: 125; ks. myös Fairclough 2012: 13.) Tämä malli osoittaa, että kriittinen diskurssianalyysi on ongelmakeskeistä. CDA on kriittistä sosiaalista tiedettä, joka orientoituu yhteiskunnallisten

ongelmien valaisemiseen sekä tarjoamaan resursseja näiden ongelmien selättämiseksi. (Fairclough 2001: 125.)

Tämä toki johtaa kysymään, kenen ongelmia CDA pyrkii ratkaisemaan. Niin kuin kriittiset sosiaaliset tieteet yleensä, myös CDA:lla on emansipatorisia eli vierasmääräisyydestä vapauttamisen tavoitteita. Kriittinen diskurssianalyysi keskittyy niiden väestöjen ongelmiin, joita voitaisiin tietyillä elämänaloilla löyhästi kutsua häviäjiksi – köyhät, yhteiskunnasta syrjäytyneet, sukupuoli-, seksuaali- ja rotuvähemmistöt jne. Tämä ei tietenkään ole täysin probleematon jaottelu. Harvoin ollaan yksimielisiä siitä, mikä yhteiskunnassa vaatii oikaisua. Tästä syystä kriittinen diskurssianalyysi tulee aina olemaan tietyllä tapaa myrskyn silmässä suhtautuessaan valitsemiinsa yhteiskunnallisen elämän ominaisuuksiin ongelmina. (Fairclough 2001: 125.)

2.3 Argumentaatio ja retoriikka

Oman tutkimukseni kannalta toinen keskeinen ilmiö on argumentaatio diskurssiivisena toimintana. Argumentaatiolla tarkoitetaan väitteiden ja perustelujen esittämistä, jolloin sillä on merkittävä vaikuttamispotentiaali tiedon ja merkityksien rakentamisessa ja muokkaamisessa. Argumentoiva tekstityyppi, kuten verkkofoorumikeskustelut, on yksi kielellisistä resursseista (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 155-156). Ruth Amossy (2005) esittää, että tekstit sisältävät argumentatiivisuutta eri asteissa. Toisessa ääripäässä argumentatiivisuus on räikeän poleemista ja toisessa ilmeisen deskriptiivistä sekä informatiivista. Tämä argumentatiivisuuden aste on suorassa suhteessa käsillä olevan diskurssin genreen, eli lajiin (Amossy 2005: 89).

Argumentaatio koostuu kokonaisuuksia muodostavista argumenteista, joiden pohjana on usein erilaisia taustaoletuksia ja esisopimuksia. Argumentin perusosia ovat väite sekä perustelu, jolla pyritään lisäämään esitettyä väitteen uskottavuutta. (Diskurssintutkijaa kiinnostaa argumentaatiossa myös se, minkälaiset taustaoletukset ja arvot ovat keskustelussa läsnä. On hyvin tyypillistä, että keskustelijat lähestyvät toisiaan vastakkaisista arvoista ja oletuksista käsin. Tällöin tutkija joutuu kiinnittämään erityistä huomiota argumenttien ideologisiin juuriin sekä yhteiskunnalliseen ja historialliseen kontekstiin. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 156-157.) Erityisesti vallankäytön ja tiedon rakentamisen kontekstissa argumentaation tulee olla yleisesti ”hyväksyttävää”, eli se ei voi perustua virheellisiin perusteluihin tai päätelmiin. Tällöin puhutaan *argumentaatiiovirheestä* (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 157).

Argumentaatiota lähellä sekä tutkimukseni kannalta merkittäväksi käsitteeksi lukeutuu edellisten lisäksi myös retoriikka, eli viestinnällä vaikuttaminen, johon diskurssintutkimus tarjoaa hyödyllisiä menetelmiä. Retoriikan tutkimuksen perinteet ulottuvat pitkälle, joten se on ehtinyt kerryttää ympärilleen useita eri tutkimushaaroja (Lehti & Eronen-Valli: 2018: 157). Retoriikan tutkimus jakaa diskurssintutkimuksen näkemyksen kielellisistä merkityksistä interaktiivisesti syntyvinä ja tilannesidon- naisina.

Retoriikalla on useita erilaisia määritelmiä vaihdellen aina kapeista laajoihin. Kapean käsityksen mukaan retoriikalla tarkoitetaan yleistä kaunopuheisuutta ja yleisön manipulointia (ks. esim. Perelman 1996: 9). Laajempi määritelmä näkee retoriikan erottamattomana osana kielen käyttöä ja kommunikaatiota, joka jäsentää ja selittää koko inhimillistä olemassaoloa ja kanssakäymistä. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 158.) Tässä tutkielmassa käyttämäni retoriikan määritelmä sijoittuu kapean ja laajan käsityksen välimaastoon. Tämän määritelmän mukaan retoriikka on toki läsnä kaikessa viestinnässä, mutta se ei hallitse inhimillistä olemassaoloa, vaan sen avulla jäsennetään tietoa ja kokemuksia (Lehti & Eronen-Valli 2018: 158). Retoriikka on, kuten edellä mainittu, viestimällä vaikuttamista, ja siihen osallistuvat reettori ja yleisö. Reettori viittaa viestin lähettäjään ja yleisö vastaanottajaan. Molempia osapuolia voi edustaa yksi tai useampi henkilö. Digitaalisessa viestinnässä roolit laajenevat, jolloin reettori ei ole välttämättä vain puhuja, vaan ylipäätään sisällön tuottaja tai jakaja. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 158-159.)

Retoriikka kulkee käsi kädessä merkityksen käsitteen kanssa. Merkitykset eivät suinkaan ole oletusarvoja, sanoihin itseensä rakennettuja, vaan dynaamisia ja kontekstista riippuvaisia. Sanoja käyttäessä syntyy merkityksiä, jotka puolestaan re- alisoituvat tietona ja uskomuksina. Reettorin on mahdollista ilmaista asiansa halu- amallaan tavalla, jolloin tämän tekemillä valinnoilla on suora vaikutus tekstistä välit- tyviin merkityksiin. On kuitenkin huomioitava, että reettorin ilmaisupotentiaali on aina jollain tasolla sidosteinen niihin teksteihin, joita hän on aikaisemmin itse vastaanottanut tai tuottanut. Kun tiettyä tietoa tai uskomuksia esitetään todempana kuin toiset, on kyse valinnoista ja vaikuttamisesta. Näitä ideologisesti latautuneita va- lintoja retoriikan tutkiminen pyrkii tekemään näkyviksi. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 159.)

Ruth Amossy (2008) erottaa viestinnän kahteen osaan: vaikuttamispyrkimykseen ja vaikuttamisulottuvuuteen. Vaikuttamispyrkimyksellä viitataan tietoiseen ja strategiseen pyrkimykseen muuttaa vastapuolen ajattelua tai toimintaa. Valtaosassa kohtaamistamme kanssakäyntitilanteista ei kuitenkaan ole löydettävissä suoranaista vaikuttamispyrkimystä. Sen sijaan niissä saattaa olla kuiten- kin vaikuttamisulottuvuus, joka on usein tiedostamaton tapa rakentaa positiivista kuvaa itsestä ja hakea hyväksyntää muista ihmisistä. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 159.)

Tällainen tilanne saattaa olla hyvinkin arkipäiväinen, kuten esimerkiksi kahvitaukio kavereiden kesken. Samalla tavalla objektiivisesti kuvattu väitelause tieteellisessä julkaisussa vaikuttaa lukijan ajatteluun ja asennoitumiseen sisällyttämättä varsinaista vaikuttamisen intentiota. Niin vaikuttamispyrkimys kuin vaikuttamisulottuvuuskin ovat digitaalisen retoriikan analyysin kohteita. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 159.)

Aiemmin mainituista retoriikan tutkimushaaroista alleviivaan tässä tutkielmassa digitaalista retoriikkaa. Tässä kontekstissa digitaalisuudella viitataan tutkimuskohteeseen tutkimusmenetelmän sijaan. Retoriikan digitaalisuus tuo retoriikantutkimuksen kentälle uusia näkökohtia, jotka ovat korostaisesti läsnä vain digitaalisessa muodossa. Suurimmat muutokset perinteiseen retoriikkaan nähden digitaalisessa retoriikassa löytyy osallistujien rooleista. Ruohonjuuritason mediakäyttäjillä on mahdollisuus olla tasavertaisessa vuorovaikutuksessa paitsi toistensa myös valtaviin yritysten kanssa. Sosiaaliset mediat tarjoavat käyttäjille alustan vuorovaikutukselle, johon voi osallistua kuka tahansa. Julkisuuden perinteinen portinvartija, journalismi, jääkin kuvion ulkopuolelle. Sosiaalinen media on tehokas mielipiteiden ja informaation jakamisen väylä erityisesti konfliktitilanteisiin liittyen. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 160-161.)

Argumentaatio on paitsi teoriakäsite, myös metodi, jota hyödynnän argumenttien analyysissä. Mielipiteiden esittäminen ja perusteleminen eli argumentaatio on keskeinen osa retoriikkaa. Ilmiö on voimakkaasti läsnä digitaalisen retoriikan muodoissa, kuten käyttäjälähtöisissä arvosteluissa, sosiaalisen median postauksissa ja blogiteksteissä. Eritoten verkkokeskustelujen kontekstissa mielipiteen perusteleminen on osoittautunut paljon keskustelua herättäväksi aiheeksi. Esimerkiksi mediatalot ovat osoittaneet huolensa kommenttikenttiensä perustelujen laadusta ja sävystä. Muun muassa näistä syistä onkin sopivaa, että verkossa esiintyvä argumentaatio on digitaalisen retoriikan tutkimuskohde.

Argumentaation tutkimus voi painottua kahteen suuntaan: formaaliseen tai retoriseen. Formaalisessa suunnassa arvioidaan argumenttien pätevyyttä, ja retorisessa suunnassa tutkitaan retoristen keinojen roolia vakuuttavuuden lähteenä (Palonen & Summa 1996: 11). Tämä tutkimus nojaa retoriseen suuntaukseen. Valinta juontuu tutkimuskysymyksestäni: minkälaista on diskurssien rakentamisessa käytetty argumentaatio? Minua kiinnostaa siis paitsi argumenttien vahvistamiseen käytetyt tekniikat myös niiden argumenttien perustelujen muotoilu ja esitystapa.

Tässä tutkielmassani hyödynnän ns. uutta retoriikkaa, jonka ovat vakiinnuttaneet Chaïm Perelman ja Lucie Olbrechts-Tyteca. Uudella retoriikalla tarkoitetaan modernia retoriikan tutkimusta, joka tarkastelee kieltä vaikuttamisen näkökulmasta puhetautouden sijaan (Mäntynen & Sääskilahti 2012: 195). Uudessa retoriikassa korostuu yhteiskunnallisen, poliittisen sekä yhteisöllisen elämän retorisuus (Puro 1998: 86–88).

Omassa tutkielmassani varsinainen analyysi kohdistuu diskurssien lisäksi kuitenkin retoriikan sijaan argumentaatioon. Retoriikan – erityisesti digitaalisen – esittely kontekstualisoi kuitenkin kielen tavoite- ja vaikutusulottuvuutta, jotka ovat relevantteja myös argumentaation tutkimisessa. Retoriikkaa voidaan pitää eräänlaisena täydennyksenä argumentaatiolle, jolloin nämä yhdessä kykenevät muodostamaan laajemman kokonaisuuden. Argumentaation analyysi kohdistuu argumentin asiasisältöön, kun taas retoriikan analyysi täydentää argumentaation analyysiä argumentin ilmiänsä analyysillä. (Kakkuri-Knuutila 1998: 234). Retoriikan analyysi voisi toki olla mielekäs laajennus energiakriisikeskustelun tutkimisessa, mutta tämän maisterintutkielman laajuus ei kuitenkaan anna mielestäni riittäviä kehyksiä analyysin lisäsyventämiselle.

2.4 DHA ja topokset

Argumentoinnin analyysissä väitteiden ja perustelujen etsimisen lisäksi hyödynnän kriittisen diskurssianalyysin diskurssi-historiallista lähestymistapaa (engl. *discourse-historical approach*, DHA). DHA esiteltiin ensimmäisen kerran kriittisen diskurssianalyysin wieniläisessä koulukunnassa. Sen ensisijainen tehtävä oli jäljittää antisemiittisen, eli juutalaisvastaisen, stereotyypin rakentumista julkisessa diskurssissa Kurt Waldheimin vaalikampanjan aikana vuonna 1986 Itävallassa. Tätä seuraavissa tutkimuksissa lähestymistapa on täsmentynyt rodulliseen syrjintään, kansallisidentiteetteihin, me ja he -diskursseihin sekä poliittisen oikeiston populistidiskursseihin. (Boukala 2018: 85–87.)

DHA soveltaa tässäkin tutkielmassa keskeistä *topoksen* käsitettä. Aristoteelisen määritelmän mukaan topoksia voidaan pitää kaavoina argumenttien löytämiseksi. Tämän lisäksi aristoteelinen retoriikka näkee toposten olevan argumenttien rakennetta koskevia ohjeita sekä päätelmäkaavioita ja niitä koskevia soveltamisohjeita. (Boukala 2018: 90). Topoksia voidaan siis pitää yleisinä malleina, joiden pohjalta on mahdollista konstruoida useita erilaisia tapauksia koskevia argumentteja (Lahti 2019: 134).

Aristoteelisesta näkemyksestä poiketen diskurssi-historiallisessa lähestymistavassa topoksia voidaan pitää eräänlaisina vakioargumentteina, jotka ilmenevät vaikiintuneissa yhteiskunnallisissa aihepiireissä, kuten edellä mainitun Lahden (2019) väitöskirjan maahanmuuttokeskustelussa. Ne ovat siis sisältöön liittyviä päättelysääntöjä, joissa perustelut yhdistyvät johtopäätökseen. DHA:ssa käytetyt topokset ovat tarkoin rajattuja, tiettyyn diskurssin keskittyviä, topoksia. Kuitenkin ne ovat jollain tavalla johdettavissa Aristoteleen seuraamusten topoksesta (enlg. *topos of*

consequential). Topokset siis perustuvat ajatukseen siitä, että on olemassa abstraktin tason argumenttikaavoja, jotka ovat hyödynnettävissä argumenttien muodostamisessa. Ajatukseen sisältyy myös implikaatio, jonka mukaan puhuja olettaa nämä kaavat yleisesti hyväksytyiksi. (Lahti 2019, 134; Boukala 2018: 111.)

Alla olevassa taulukossa on kuvattuna esimerkkitopoksia ja niihin liittyviä päättelysääntöjä. Taulukon pohjana sekä teoria- että analyysiluvussa on käytetty Boukalan (2018, 112) englanninkielisiä esityksiä. Suomennoksissa hyödynnän Lahden (2019, 134–135) käyttämiä suomennoksia sekä omiani siltä osin, kun valmista suomennosta ei vielä ole.

TAULUKKO 1 Esimerkkejä topoksista ja päättelysäännöistä.

Topos	Päättelysääntö
taakka	Mikäli ongelma kuormittaa henkilöä, valtiota tai instituutiota, on toimittava taakan vähentämiseksi
hyväksikäyttö	Mikäli avuntarjousta tai oikeutta hyväksikäytetään, apu tulee perua, oikeus muuttaa tai toimenpiteitä tehdä hyväksikäytön torjumiseksi
kulttuuri	Koska tiettyjen ryhmien kulttuuri on tietynlainen, tiettyjä ongelmia tulee syntyvän tiettyissä tilanteissa

Taulukon 1 vasemmassa sarakkeessa on esitetty topos, jonka päättelysääntö on kuvattu oikeassa sarakkeessa. Päättelysäännöt ovat topoksilleen spesifejä, mutta eivät kuitenkaan aina toteudu päättelysäännön mukaisessa prototyyppisessä muodossa. Väite voi siis olla kovinkin implisiittinen, ja topos silti löydettävissä tekstistä (Lahti 2019: 143).

2.5 Aiempi tutkimus

Diskurssianalyttisen tutkimuksen kenttä on skaalaltaan niin laaja, ettei aiemmasta tutkimuksesta voi antaa selkeää kokonaiskuvaa vain yksittäisiä aiheita tai tutkimuksia nimeämällä. Diskurssianalyysin tyypillisimpiä aihepiirejä esittelemällä voidaan kuitenkin antaa jonkinlaisia suuntaviivoja. Näitä aihealueita ovat mm. poliittinen retoriikka, valta, yhteiskuntaelämän kielenkäyttö, yritysten ja instituutioiden viestintä tai kielen rooli osana jotain sosiaalista aktiviteettia. (Pälli & Lillqvist, 2020: 385.) Diskurssianalyysin potentiaalisia kohteita voivat siis käytännössä olla kaikenlaiset kielenkäytön ja viestinnän muodot (Pälli & Lillqvist 2020: 386).

Oman tutkielmani energiakriisi on itsessään tutkimuksenaiheena melko tuore, eikä esim. kielitieteellistä tutkimuksesta aiheen ympäriltä ole tehty vielä lainkaan. Energiakriisiä ympäröivää tutkimusta on kuitenkin tehnyt kappatieteiden alalla Ville Lauttamäki (2018) energiamarkkinoinnista, ja valtio-opin alalla Verena Kaun (2018) energianarratiiveista. Suoraa viittausta vuoden 2022 energiakriisiin näissä vuosia aiemmin tehdyissä tutkimuksissa ei kuitenkaan ole. 1970-luvun öljykriisiä ja vuoden 2022 energiakriisiä on blogitekstissä vertaillut Oulun yliopiston yliopistotutkija Esa Ruuskanen (2022). Teksti on julkaistu 12.8.2022 Oulun yliopiston tutkijoiden *Science with Arctic Attitude* -blogissa. Tekstissään Ruuskanen esittää havainnoikseen, että monet kriisit ovat yhdistettävissä suurvaltajännitteisiin ja poliittiseen energiaan. Öljykriisin seurauksena vaihtoehtoiseksi energialähteeksi tarjottiin maakaasua, jolla on suuri rooli tämän päivän energiakriisissä. Energiakriisistä irtautuminen edellyttää samaa asiaa, kuin 1970-luvun öljykriisistä irtautuminen: laajaa konsensusta siitä, että järjestelmällinen ja nopea irtautuminen fossiilisista polttonaineista on kannattavaa ja tarpeellista. (Ruuskanen 2022.)

Kansainvälistä tutkimusta on vuoden 2022 energiakriisistä jo ehditty tehdä, toki ei kuitenkaan lingvististä. Esimerkiksi Seyed Ehsan Hosseini (2022) luo katsauksen muutoksen kynnyksellä olevaan globaaliin energiatalouteen artikkelissaan "Transition away from fossil fuels toward renewables: lessons from Russia-Ukraine crisis." Energiakriisin lyhyen aikavälin vaikutuksia tuotantoon ja työmarkkinoihin ovat puolestaan tarkastelleet Christian Hutter ja Enzo Weber (2022) artikkelissaan "Russia-Ukraine war: Short-run production and labour market effects of the energy crisis".

Kriittistä diskurssintutkimusta on suomen kielen alalla tehnyt muun muassa Minna Tiainen (2020) väitöskirjassaan "Justifying and challenging digital surveillance after the Snowden revelations: an analysis of media and political debates in Finland". Tiainen keskittyi tutkimaan millä tavalla vuoden 2013 Snowden-paljastukset heijastuivat julkiseen keskusteluun samaan aikaan, kun Suomen uusi tiedustelulainsäädäntö oli suunnitteilla. Tiainen yhdisti kriittiseen diskurssianalyysiin myös argumentatiivisen näkökulman, jolla hän pyrki kartoittamaan valvonnan oikeuttamisen ja haastamisen strategioita Helsingin Sanomissa ja poliittisissa dokumenteissa. Tiainen analyysi osoitti, että mediassa valvontaa oikeutetaan pitkälti turvallisuuskysymyksiin nojaten, mutta samaan aikaan valvonta nähtiin uhkana demokratialle. Valvonnan kritiikkiä Tiainen aineistossa esiintyi paljon, mutta se sai osakseen kovin vähän konkreettisia perusteluja, jolloin kritiikki jäi abstraktille tasolle. Poliittisissa dokumenteissa alleviivattiin valvonnan korvaamattomuutta turvallisuuden ylläpitäjänä, mutta toisaalta valvontaa kritisoitiin etupäässä taloudellisten haittavaikutusten perspektiivistä. Omassa tutkielmassani - yhdistämällä kriittisen diskurssianalyysin

argumentaation analyysiin – pyrin jokseenkin samankaltaiseen teoreettiseen kehykseen kuin Tianenkin, mutta aineistoasetelemani on kuitenkin erilainen.

Omaa tutkimustani vastaavia asetelmia on verkkokeskustelun ympärillä tutkittu aikaisemminkin. Verkkopohjaista retoriikkaa ja argumentaatiota on tutkinut aiemmin muun muassa Emmi Lahti väitöskirjassaan “Maahanmuuttokeskustelun retoriikkaa” (2019). Tutkimuksessaan Lahti käsitteli Suomi24-keskustelupalstan maahanmuuttokeskustelua elokuulta 2015, jolloin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi merkittävästi. Tuolloin ilmiöstä puhuttiin kansankielessä pakolaiskriisinä. Tutkimuksessaan Lahti tarkasteli, miten argumentointia ja yhteistä maailmankuvaa rakennettiin keskusteluissa. Tutkimus osoitti, että maahanmuuttokeskustelu on polarisoitunut kahden vastakkaisen näkemyksen välille, eikä siinä ole tilaa näkökulmia pohtivalle tai rakentavalle keskustelulle. Argumentointistrategioina maahanmuuttokeskustelussa käytettiin esimerkiksi vastakkainasettelua, vertailua, uhkakuvia, lukumääriä ja tilastoja sekä auktoriteetteja.

Suomi24:n argumentaatiota ovat Lahden lisäksi hiljattain tutkineet myös Simo Määttä ja Yrjö Lauranto artikkelissaan “Eriävän ja myötämielisen mielipiteen esittäminen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskevissa Suomi24-keskusteluissa” (2022). Kahden keskusteluketjun mittaisesta aineistosta paljastui, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvissä keskusteluissa keskustelua käydään näennäisesti järkipärisistä lähtökohdista, vaikka puhe on todellisuudessa emotionaalista ja muita väheksyvää (Määttä & Lauranto 2022: 28).

Oma tutkielmani asettuu osaltaan sekä ensisilmäykseksi energiakriisin lingvistiseen tutkimukseen että täydentäväksi osaksi julkisen keskustelun tutkimusta. Kriittisen diskurssianalyysin ja argumentaation yhdistäminen ei kielitieteellisessä tutkimuksessa ole täysin uusi menetelmä (ks. Tiainen 2020), mutta kuitenkin melko harvakseltaan sovellettu. Erityisesti poliittiseen ja päätöksenteon ulottuvuuteen liittyvässä keskustelussa kriittisen diskurssianalyysin yhdistäminen argumentaatioon antaa tärkeää informaatiota siitä, millä tavalla päätöksentekoa ja rajanvetoja perustellaan julkisessa keskustelussa. Energiakriisistä tehdyssä tutkimuksessa vaikuttaa olevan energiakriisin välittömien seurauksien lisäksi läsnä myös ennusteita tulevista globaaleista muutoksista. Energiakriisi on siis epäilemättä monitahoinen ilmiö, joka herättää kiinnostusta monilla eri tieteenaloilla. Tästä syystä ajattelen, että lingvistinen tutkimus kykenee omalta osaltaan täydentämään energiakriisin ilmiön kokonais kuvaa, vaikka tutkimusaineistoni rajoittuukin vain suomalaisen kansalaiskeskusteluun.

3 TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimukseni aineistona hyödynnän Suomi24-keskustelufoorumia, jossa kuka tahansa voi verkkosivulla osallistua vuoropohjaiseen keskusteluun nimimerkillä tai anonyymisti. Suomi24 on luonteeltaan asiakeskeinen alusta, mikä erottaa sen perinteisemmistä sosiaalisista medioista. Keskustelua kannattelevat yhteiset kiinnostuksenkohteet, joita voivat olla esimerkiksi politiikka tai harrastukset (Lagus, Pantzar, Ruckenstein, Ylisiurua 2016: 5). Aineistona Suomi24 koostuu kommentteista, jotka aloittavat keskusteluketjun tai jatkavat niitä (Lagus ym. 2016: 6). Uutta keskustelunaloitusta tehdessään käyttäjä valitsee myös keskustelualueen. Nämä keskustelujen pääalueet sisältävät hierarkkisesti jopa viidestä kuuteen alatasoa, joiden jälkeen tulee vasta varsinainen keskusteluketju. (Lagus ym. 2016: 6.) Oman tutkimukseni kannalta merkittävin polku voisi olla esim. *yhteiskunta > politiikka > kansainvälinen politiikka*. Aineistonani käytän Suomi24-palstaa ensinnäkin siksi, että se on kaikille avoin, jolloin ainakin teoriassa materiaalia on mahdollista vastaanottaa useilta eri väestöryhmiltä. Käytän sanaa *teoriassa*, koska kirjoittajan henkilötiedot eivät ole missään näkyvillä. Tästä syystä en voi varmasti sanoa, minkä väestöryhmän näkemyksiä viestit edustavat.

Toisekseen Suomi24-palstalta materiaalia on saatavilla runsaasti. Jo vuonna 2016 aineiston kokonaislaajuus oli yli 53 miljoonaa kommenttia, ja jokaista kirjoitettua kommenttia kohden keskusteluketjut saivat noin 64 näyttökertaa (Lagus ym. 2016, 21). Palstan hakutoimintoa hyödyntämällä voidaan suoraan hakea sanaa *energiakriisi*, jolloin tuloksena oli hakuhetkellä (19.10.2022) karkeasti noin 2000 osumaa. Epäselväksi kuitenkin jäi, oliko hakutuloksissa päällekkäisyyksiä, eli esiintyykö sama tulos useasti, jos valittua hakusanaa käytetään saman keskustelun sisällä moneen kertaan. Näistä 2000 osumasta omaan aineistooni päätyi käytettäväksi seitsemän kokonaista keskusteluketjua. Näihin seitsemään keskusteluketjuun viestejä sisältyy vuorostaan 234. Viestien pituudet vaihtelevat aina parista sanasta useampiin tekstikappaleisiin.

Aineiston keruun suoritin kopioimalla ja liittämällä kokonaisia keskusteluketjuja erilliselle dokumentille, jossa ne olivat helpommin käytettävissä analyysivaiheessa. Tällä tavalla sain myös karsittua pois tutkimuksen kannalta ei-mielekkään aineiston. Ei-mielekkääksi aineistoksi luen tutkimukseni kontekstissa keskusteluketjut, jotka sijoittuvat esimerkiksi aihe-tunnistepolkuun *suhteet > tunteet > ikävä*, ja joissa *energiakriisi*-hakusana esiintyy koko ketjussa vain kerran. Sen sijaan pyrin poimimaan analyysiin sellaisia ketjuja, jotka sijoittuvat lähemmäksi edellä mainittuja tutkimukseni kannalta merkittäviä aihe-tunnisteita.

Valitsemistani keskusteluketjuista kirjasin varsinaisten viestien lisäksi myös kirjoittajan nimimerkin ja kirjoitusajankohdan. Nimimerkin avulla suojellaan kirjoittajan yksityisyyttä, mutta samalla voidaan analyysissä ottaa huomioon saman kirjoittajan

esiintyvyys yhden tai useamman keskustelun sisällä. Esiintyvyys otetaan huomioon siksi, etteivät tulokset pohjautuisi liian voimakkaasti saman kirjoittajan viesteihin. Nimimerkkien kirjaaminen osoittautui kuitenkin tutkimuksen kannalta epärelevantiksi, sillä yhtä keskustelijaa lukuun ottamatta kaikki keskustelijat esiintyivät ketjuissa anonyymeinä. Keräsin aineistoni syksyn 2022 aikana, jolloin aineistodokumenttiini jääviä keskusteluketjuja hyödynsin sellaisenaan huolimatta siitä, päivittyivätkö ketjut verkossa aineistonkeruun jälkeen.

Verkkokeskusteluista on havaittu, että pieni osa sivuston käyttäjistä vastaa merkittävästä osasta keskustelumassaa. Keskustelu on perusperiaatteeltaan vuorovaikutteista toimintaa. Dialogin ja vuorovaikutuksen toteutuminen keskustelun kontekstissa edellyttää siis sitä, että keskustelijat osoittavat puheenvuoroja toisilleen ja samalla reagoivat muiden puheenvuoroihin. Tällainen keskustelun määritelmä on sikäli ongelmallinen, että dialogisuus ei välttämättä verkkokeskustelussa toteudu, vaikka keskustelun käsitettä siinä käytetäänkin. Julkinen keskustelu voikin koostua, ja usein koostuukin, erillisistä monologeista, jotka eivät välttämättä reagoi mihinkään eikä niitä ole yksilöidysti kohdistettu kenellekään. (Pietilä 2010: 401–403.)

Anthony Wilhelm (2000) on tutkinut verkkokeskustelun dialogisuutta. Tutkimuksen tuloksissa ilmeni, että politiikasta keskusteltaessa dialogisuutta ei sanan varsinaisessa merkityksessä ole paljoakaan, vaan niissä korostuvat yksinpuhelu ja itseilmaisuu. (Pietilä 2010: 404.) Yksinpuhelusta ja itseilmaisusta huolimatta ei tule ajatella, että verkkokeskustelun eteneminen olisi jollain tavalla mielivaltaista. Keskusteluntutkijoiden mukaan tietynlaiset puheenvuorot todennäköistävät ja epätodennäköistävät muita erimuotoisia puheenvuoroja. Voimakkaita keskustelun vieruspareja ovat esimerkiksi kysymys ja vastaus. Kysymyksen jättäminen siis petaa seuraavaksi puheenvuoroksi paikkaa vastaukselle. Heikommin kytkeytyneitä pareja ovat sitä vastoin puheenvuorot, joille on olemassa useampi erilainen responsi. Tällaisia puheenvuoroja voivat olla esimerkiksi sellaiset, jotka jättävät tilaa samanmielisyydelle, erimielisyydelle, kannatukselle tai vastustukselle. (Pietilä 2010: 408–409.)

Puheenvuorojen tutkimiseen liittyy kuitenkin tulkinnallinen elementti. Kysymykseen ei siis välttämättä aina vaadi vastausta, vaan kysymyksenkin voi tulkita esimerkiksi epäsuoraksi moitteeksi, jolloin vierusparin jäsenen onkin vastauksen sijaan kiisto. Keskustelijat luovat tällä tavoin merkityksiä toistensa puheenvuoroille ja vastaavat näihin luomiensa merkitysten ja tulkintojen pohjalta. (Pietilä 2010: 409.)

Yleisesti ottaen julkisessa keskustelun sävyssä erimielisyys on paljon yleisempää kuin samanmielisyyys. Erityisesti verkkokeskustelulle on harvinaista, että keskustelijat korostaisivat niitä käsityksiä ja seikkoja, joista ovat samaa mieltä. Keskusteluntutkijoiden mukaan vaikuttaa siis siltä, että vääräksi koettu käsitys antaa selkeämmän potkun responsin kirjoittamiseen, kuin oikeaksi koettu käsitys. Verkkokeskusteluissa esitetyillä moitteilla on tapana myös kerätä kannatusta. (Pietilä 2010: 411–412.)

Verkkokeskusteluissa toimivat yhteisöt ovat paljon useammin erimielisiä, kuin samanmielisiä. Verkkokeskustelua käyvä yhteisö jakautuu usein vastakkaisiin leireihin, jotka väittelevät milloin mistäkin aiheesta. Nämä leirit eivät suinkaan ole keskustelun tuotteita, vaan keskustelu realisoi jo olemassa olevan asetelman. (Pietilä 2010: 415.) Huomionarvoista verkkokeskustelun dynamiikasta on myös se, että vaikka jokainen osallistuja käy keskustelua yksilönä, keskustelu tulee edenneeksi myös yleisemmällä tasolla. Tämä tarkoittaa sitä, että keskustelijat esittävät tyypillisesti oman leirinsä kantoja. Keskustelijoiden kautta puhuvat siis kunkin leirin diskurssit. (Pietilä 2010: 416.) Keskusteluntutkijoiden mukaan verkkokeskustelulle on luonteenomaista eräänlainen hyökkäävyys. Keskustelijat ovat (yli-)itsevarmoja omista näkemyksistään, joita he esittävät solvaavaan ja nöyryyttämiseen pyrkivään sävyyn. (Pietilä 2010: 418.)

Verkkokeskustelu valikoitui tämän tutkimuksen aineistoksi, sillä se antaa mielestäni olemassa olevista aineistolähteistä realistisimman kuvan energiakriisin sosiaalisesta todellisuudesta kansan keskuudessa. Tätä perustelen sillä, että Suomi24 on yksi suurimpia nimenomaan suomenkielisen verkkokeskustelun alustoja, jossa keskustelua voidaan käydä verrattain ilman rajoituksia, eikä osallisuutta rajoiteta miltään ryhmältä. Toki tulee muistaa, että Suomi24-keskustelua moderoidaan eikä se myöskään käyttäjäkannaltaan edusta koko Suomen väestöä tasapuolisesti. Materiaalia on kuitenkin saatavilla paljon enemmän ja jäsennellymmmin, kuin monelta muulta alustalta. Yhteiskunnallisten tai poliittisten aiheiden sosiaalisen todellisuuden rakentuminen kansalaiskeskustelussa heijastuu jollain tavalla myös ulospäin. Siksi kansankeskustelun käyttäminen aineistona on mielestäni johdonmukaista. Verkkokeskusteluissa keskusteluntutkijoita kiinnostaa myös se, vaikuttavatko nämä keskustelut nimenomaan politiikkaan ja demokratiaan sekä mikäli vaikuttavat, millä tavoin. Näkemyksiä aiheesta on esitetty puolesta ja vastaan, mutta yhtä mieltä vaikutetaan olevan siitä, että terve demokratia edellyttää aktiivista kansalaiskeskustelua polttavista aiheista (Pietilä 2010: 423).

4 METODIT

Diskurssintutkimus nähdään teoreettis-menetelmällisenä viitekehyksenä, jonka sovellusmahdollisuudet ulottuvat yli tieteenalarajojen. Diskurssianalyysin nimen alla on tehty tutkimuksia mm. niin psykologiassa ja antropologiassa kuin sosiologiassa sekä lingvistiikassakin. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 15.) Diskurssintutkimus on kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Laadullinen tutkimus on kattotermi sellaiselle tutkimukselle, joka pyrkii kuvaamaan asioita, jotka eivät ole määrällisesti mitattavissa. Tällaisia asioita ovat muun muassa prosessien ja tapahtumien syyt ja seuraukset, niiden ehdot sekä ihmisten ja yhteisöjen toiminta ja kokemukset. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 210.) Näihin ilmiöihin haluan päästä käsiksi myös omassa tutkielmasani tarkastelemalla energiakriisin sosiaalisen todellisuuden rakentumista kielenkäytössä ja sanavalinnoissa. Entistä kattavampaan kokonaiskuvaan päästään vielä, kun sidon diskurssianalyysiä yhteen argumentaation analyysin kanssa.

4.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Oman analyysini toteutan kriittisen diskurssianalyysin avulla. Analyysiprosessi toimii ikään kuin kolmiportaisesti siten, että etenen ensin tekstin tasolta tulkintaan, jota seuraa CDA:lle ominainen kriittisyys. Diskurssianalyysiä voi siis pitää syvenevänä prosessina, joka saa alkunsa tekstin tasolla liikkuvasta analyysistä. Tekstitason analyysin vaiheessa tutkija lukee aineistoa ja tekee havaintoja järjestyksestä, rakenteesta, sisällöstä ja lingvistisistä tekijöistä (Pynnönen 2013: 32). Analyysi liikkuu siis hyvin pitkälti mikrotasolla, jossa on mahdollista tehdä objektiivisia havaintoja, vaikka niistä syntyvät tulkinnat ovatkin jokseenkin subjektiivisia. Tämän seurauksena syntyy yhtäläisyyksien, eroavuuksien ja kantavien teemojen luokittelu, joiden pohjalta voidaan tunnistaa diskurssi ja nimetä sen tunnusmerkkejä (Pynnönen 2013: 32–33).

Tulkittamisen tasolla tekstien edustamat merkitykset asetetaan kontekstiinsa, jolloin diskurssien tilanteiset, yhteiskunnalliset ja intertekstuaaliset kytkökset tulevat näkyviksi. Tällaisen tulkitseva analyysi johdattelee tutkijan diskurssin ja tekstin muokkaaman kuvan, sosiaalisen todellisuuden, äärelle. Ja mikäli tutkimuskysymykset tai tutkijan intressit edellyttävät, voidaan nämä kuvaukset asettaa vallan ja vaikuttamisen viitekehyksiin. Tarkoituksena tässä vaiheessa on havaita voimakkaimmat kuvaukset ja arvioida niiden suhdetta muihin vaihtoehtoihin. Havaintojen avulla voidaan parhaassa tapauksessa saavuuttaa sosiaalinen muutos, sillä kriittisessä

diskursisanalyysissä analyysia tehdään yhteiskunnallisia, poliittisia ja historiallisia konteksteja vasten. (Pynnönen 2013: 33.)

Omassa tutkielmassani pyrkimykseni on selvittää, millä tavoin energiakriisin diskurssit rakentuvat verkkokeskustelussa. Kohdistan huomioni verkkokeskusteluketjuihin jätettyihin kommentteihin ja niissä tehtyihin kielellisiin valintoihin. Haluan selvittää, millä tavoin keskustelut muovaavat energiakriisistä rakentuvaa sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysin suoritin konkreettisesti yksityiskohtaisen kielellisen analyysin avulla. Lausumien merkitysten ja rakenteiden erittely antaa tietoa kielen merkityspotentialista, mutta analyysissäni liitän kielestä kumpuavat valinnat ja merkitykset laajempiin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin ilmiöihin. Analyysin avulla pääsen käsiksi siihen, millä tavalla energiakriisistä puhutaan ja minkälainen kielennetty sosiaalinen todellisuus siitä keskustelussa rakentuu.

Diskurssintutkimuksen teoria, mutta tarkemmin kriittinen diskurssianalyysi tarjoaa analyysilleni kehyksen, jota täydentävät käsitteiden tasolla muun muassa Iso suomen kielioppi ja Kielitoimiston sanakirja. Näistä resursseista saan tarkemmille havainnoille analyysissä konkreettista vahvistusta ja tukea.

4.2 Argumentaation analyysi

Argumentaation analyysi alkaa kokonaisen argumentin, eli *väitteen* ja *perustelun* etsimisellä. Argumentin löytäminen tekstistä voi kuitenkin osoittautua haasteelliseksi, sillä argumentti on mahdollista muodostaa myös peräkkäisistä kuvailevista väitelauseista, joita ei ole yhdistetty toisiinsa millään tyypillisellä argumentin osoittimen avulla, kuten vaikkapa *koska*- tai *sillä*-konjunktioilla. Joskus taas on mahdollista, että väite jätetään kokonaan lausumatta julki. Molemmissa tapauksissa argumentti on mahdollista paikantaa tarkastelemalla tekstin kokonaisuutta ja tekstilajille ominaisia tavoitteita. On kuitenkin vielä huomattava, että argumentin väite ei aina ole muodoltaan väitelause. Väitteiksi voidaan katsoa myös kehotukset ja normit. Väitteen, samoin kuin perustelunkin, voi esittää edellä mainittujen lisäksi myös kysymyksen muodossa. (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2015: 60–63.)

Argumentaation analyysissä hyödynnän aiemmin esittelemääni topoksen käsitettä. Topoksen avulla kartoitan, minkälaisia argumentteja energiakriisidiskurssin rakentamisessa käytetään. Topos tarjoaa tähän selkeän kehyksen, johon aineistossa esiintyviä argumentteja on johdonmukaista peilata. Analyysini alkaa siis kokonaisten argumenttien etsimisellä, minkä jälkeen pyrin tunnistamaan niissä mahdollisesti esiintyvät topokset vertailemalla argumentin sisältöä ja olemassa olevia toposten määritelmiä. Argumentaation analyysi tässä muodossaan laajentaa

diskurssianalyysin tarjoamaa kuvaa energiakriisikeskustelun rakentamista kielellisistä diskursseista. Argumentaation tarkastelu auttaa ymmärtämään, miten paljon energiakriisikeskustelussa esitettyjä väitteitä perustellaan, sekä minkälaisia perusteluja väitteet saavat osakseen toposten tasolla.

5 ANALYYSI JA TULOKSET

Tutkielmassani esiintyvät diskurssit muodostin etsimällä aineistosta tekstien ja tekstinosien välisiä yhtäläisyyksiä. Näitä yhtäläisyyksiä pyrin löytämään ja luokittelemaan temaattisella tasolla: mitkä asiat tai teemat ilmenevät toistuvasti energiakriisipuheessa. Tekemällä havaintoja tekstien edellä mainituista yhtäläisyyksistä muodostin seuraavat neljä diskurssia:

1. Ratkaisujen diskurssi
2. Vertailun diskurssi
3. Kansalaisen kustannusten diskurssi
4. Syytösdiskurssi.

Seuraavaksi esittelen kullekin diskurssille ominaisia piirteitä aineistoesimerkkeihin sitoen. Jokainen tutkimuksessa esittämäni aineistoesimerkki on kopioitu suoraan alkuperäisestä aineistosta tekstiä muokkaamatta. Tämä tarkoittaa sitä, että joidenkin esimerkkien kohdalla ilmenee muun muassa kirjoitusvirheitä. Joudun siis toisinaan tekemään analyysissäni oletuksia esim. puuttuvista sanoista. Selkeyden vuoksi kuitenkin eksplikoin analyysin yhteydessä mihin oletukseni perustuvat.

5.1 Ratkaisujen diskurssi

Aineistossa korostui keskustelijoiden tarve löytää vallitsevalle energiakriisille ratkaisu. Tätä diskurssia nimitän siis ratkaisujen diskurssiksi. Ratkaisuja etsittiin primäärisesti Suomea koskevan energiakriisin selättämiseksi. Tavoitteellisen varastoidun energiatason saavuttamiseksi Suomen on löydettävä korvaaja aiemmin Venäjältä ostetulle maakaasulle. Korvaajiksi keskustelijat esittivät usein uusiutuvia energianlähteitä. Näistä keskeisimpiä ovat mm. aineistoesimerkin 1 tuuli- ja vesivoima. Energian puutetta tarkasteltiin myös varsinaisia energianlähteitä ylemmältä tasolta, minkä osoittaa aineistoesimerkki 2. Maakaasun korvaamisen lisäksi energian puutetta voidaan lievittää myös säästämällä sähkön kulutuksessa.

- 1) Halpa tuulisähkö auttaa säästämään vesivoimaa tuulettomien päivien varalle.
- 2) Inflaatio johtuu energian puutteesta, minkä takia sen hinta on kohonnut. Siksi ainoat lääkkeet ovat joko nopea: sähkön säästö, tai hitaampi: lisää energian tuotantoa. Ruoan ja muiden hyödykkeiden hinnan nousu johtuu myös energiapulasta.

Esimerkin 1 *auttaa* ja *säästää* -verbien muodostama verbiliitto *auttaa säästämään* ilmaisee tuulisähkön hyödyttävää roolia vesivoiman säästämiseksi myöhempää varten.

Tätä viestiä vahvistaa myös esimerkissä käytetty adpositio *varalle*. Kielitoimiston sanakirjan (KS) mukaan allatiivimuotoiseen *varalle*-substantiiviin liitetään usein viittaus 'johonkin tulevaan', 'odotettavissa olevaan' tai 'pelättyyn' (KS s.v. *varalle*). Esimerkissä 1 tämä tuleva tai pelätty asia on tuulettomat päivät, jolloin tuulisähköä on vaikea tuottaa. Adjektiivia *halpa* käyttämällä pyritään korostamaan ratkaisun edullisuutta, jotta se olisi helpompi hyväksyä. Esimerkissä 1 pyritään siis tarjoamaan tuulisähköä ratkaisuksi maakaasun puutteelle. Tuulisähköä hyödyntämällä vesivoimaa ei kulu yhtä paljon, jolloin se voidaan säästää myöhemmäksi, kun sen tarve on suurempi.

Esimerkin 2 aloittaa väitelause, jolle tunnuksenomaista on ilmaista jonkinlainen propositio, joka on joko tosi tai epätosi: *inflaatio johtuu energian puutteesta*. Inflaatio eli palveluiden hintojen nousu johtuu energian puutteesta. Kun kysyntä on suurempi kuin tarjonta, palvelun hinta nousee. Tämä ensimmäinen virke omalta osaltaan pohjustaa viestin jatkoa, jossa esitetyle propositiolle – ongelmalle – esitetään ratkaisua. Esimerkin 2 ratkaisukeskeisyys näkyy sanavalinnoissa. Perustelua ilmaiseva demonstratiivinen adverbi *siksi* pyrkii perustelemaan seuraavaa ehdotusta suhteessa esitettyyn proposition. Monikollisella *ainoat*-adjektiivilla kirjoittaja viestii ratkaisujen rajoitetusta lukumäärästä, joita monikollisen muodon käytöstä päätellen on kuitenkin useampi kuin yksi. *Lääkkeiksi* eli 'avuksi' (KS s.v. *lääke*) ongelmalle ovat sähkön säästö tai energian tuotannon lisääminen. Kirjoittajan käyttämä parikonjunktio *joko – tai* asettaa tyypillisesti vastakkain toisensa poissulkevat vaihtoehdot. Voidaan siis päätellä, että kirjoittaja ei välttämättä näe molempien ratkaisujen toteutuvan samanaikaisesti. Sähköä siis joko säästetään tai sen kokonaistuotantoa lisätään. Sen lisäksi, että energiantuotantoa voidaan lisätä, esimerkki 2 tuo suhteessa esimerkkiin 1 uuden ratkaisunäkökulman: energian säästämisen.

Ratkaisuja energiakriisiin pohditaan Suomen lisäksi myös koko Euroopan mitakaavassa. Kovin usein Suomelle verrokkimaaksi tarjottiin Saksaa, mikä johtuu keskustelijoiden mukaan siitä, että Saksa on energiapoliittisesti samassa asemassa kuin Suomi. Saksakin on ollut riippuvainen Venäjän maakaasusta energialähteenä, koska omavaraisuutta energian suhteen on vaikea saavuttaa ilman maantieteellisen sijainnin tarjoamia resursseja.

- 3) Jos oltaisiin oltu järkeviä niin Saksa olisi lopettanut yhtäkään ydinvoimalaa vaan päinvastoin tehnyt niitä lisää. Ja urania saa monestakin maasta, ei siinä Venäjää tarvittaisi.

Aineistoesimerkissä 3 kirjoittaja aloittaa viestinsä adverbialikonjunktioilla *jos*, joka voi olla aloittamassa mahdollisuutta ilmaisevaa sivulausetta (ks. VISK § 809). Viesti jatkuu kaksoispassiivin puhekieliselällä mallilla, jossa passiivin tunnuksia on yhden sijaan kaksi: *oltaisiin oltu*. Tämän lisäksi verbiliittoon on lisätty konditionaalinen tunnus *-isi(in)*, joka ilmaisee mahdollisuuksien merkitystä (ks. VISK § 1592. Esimerkissä 3

yhdessä verbiliiton kanssa se ilmaisee tarkemmin kuviteltua asiointilaa, jossa *olisi oltu järkeviä* eli 'viisaita' ja 'arvostelukykyisiä' (KS s.v. *järkevä*). Kirjoittaja ilmaisee, että tällaisessa järkevässä tilassa Saksa ei olisi lopettanut yhtäkään ydinvoimalaa. Esimerkissä kieltosana *ei* puuttuu sanojen *Saksa* ja *olisi* välistä, mutta tässä tapauksessa oletan kirjoittajan unohtaneen sen. Tämä johtuu kirjoittajan samassa virkkeessä käyttämästä *-kAAAn*-partikkelista, joka on kieltolauseissa esiintyvä negatiivinen fokuspartikkeli (ks. VISK § 1635). Tilanne kuitenkin jatkuu *vaan*-konjunktioilla, joka esiintyy kieltolauseen jäljessä aloittamassa uutta lausetta. Tämä lause esittää kielletylle jäännökseltömästi korvaavan elementin: *vaan päinvastoin tehnyt niitä lisää*. Tässä jälkimmäisessä lauseessa *niitä*-pronomini viittaa aiemmin mainittuihin ydinvoimaloihin. Kirjoittajan mielestä järkevässä tilassa Saksa olisi siis rakentanut uusia ydinvoimaloita niiden lakkauttamisen sijaan. Viestiin sisältyy implisiittinen sanoma siitä, että Saksan ydinvoima olisi voinut olla ratkaisu kansalliseen mutta kenties myös kansainväliseen energiakriisiin.

Seuraava virke alkaa *ja*-partikkelilla, jonka tehtävä on merkitä vuoro edellisen vuoron tai muun toiminnan jatkoksi (ks. VISK § 1030). Esimerkin jälkimmäinen virke vastaa keskustelussa edeltävään vuoroon, jossa pohditaan uraanin saatavuutta. Kirjoittajan käyttämä *-kin*-liitepartikkeli implikoi tässä tilanteessa odotuksenvastaista toimintaa tai asiointilaa (ks. VISK § 842). Uraanin saanti on siis vastoin keskustelun tuomia odotuksia hyvinkin mahdollista. Jälkimmäisen virkkeen jälkimmäisessä lauseessa pyritään vielä alleviivaamaan Venäjän tarpeettomuutta uraanin saannissa. Tarkennus kumoaa taustaoletuksen Venäjän tarpeellisuudesta esittämällä päinvastaisen proposition kieltolauseessa (*ei tarvittaisi*), jossa konditionaali ilmaisee jälleen kuviteltua asiointilaa (ks. VISK § 1592). Virkkeen kuviteltu asiointi on, että uraania on saatavilla tarpeen vaatiessa myös ilman Venäjää. Tällöin uraanikin vaikuttaa implisiittiseltä vastaukselta energiakriisiin, joka määrittyy energian saatavuusongelmien kautta. Vaikka moni keskustelija vaikuttaa esittävänsä ratkaisunsa suhteellisen kiistämättöminä, kaikki keskustelijat eivät kuitenkaan olleet täysin kriitikittömiä tarjoamiensa ratkaisujen suhteen. Osa tarkasteli esitettyjä tai esittämiään vaihtoehtoja myös niiden haitta- ja etupuolien läpi. Tämä näkyy erityisen hyvin esimerkissä 4.

- 4) Uraaniahan löytyy Suomestakin, mutta kaivoksen rakentaminen estettiin. Sekin uraani olisi monestakin syystä ollut tietenkin kalliimpaa kuin venäläinen, mutta uraanissa hinta ei merkitse niin paljon. Sen sijaan turve on erittäin kallista ja sen tuottaminen ja jopa varastointi on sääolosuhteille arkaa. Puu on myös kallista ja sekin jonkin verran sääille arkaa. Puuenergiaa tuotetaan jo nyt metsäteollisuuden sivutuotteena, enempi tuottaminen lisää aika tavalla kustannuksia ja kuitu- tai tukkipuun polttaminen olisi pois viennistä, jolla kuitenkin elämme. Tietenkin siihen voitaisiin varautua, että tiukassa paikassa puuta voitaisiin polttaa suuriakin määriä, mutta normaalisti niin ei tehtäisi. Sekin varautuminen tosin maksaa.

Aineistoesimerkissä 4 esitetään useita vaihtoehtoja, mutta sen lisäksi kirjoittaja itse arvioi esittämiensä ratkaisujen käyttökelpoisuutta etupäässä hintaan suhteutettuna. Esimerkissä 4 esitetään yhdeksi ratkaisuksi kotimaista uraania. Ensimmäisen virkkeen edustamassa väitelauseessa liitepartikkeli *-han* tekee lauseen sisältämän väitteen yhteisesti tunnetuksi tosiasiaksi (VISK § 830). Liitepartikkelin käyttö tässä muistuttaa, että uraanin löytyminen Suomesta on puhujille yhteistä tai tuttua tietoa. Toisen lauseen aloittama *mutta* ilmaisee lauseiden adversatiivisuutta (VISK § 1103). Adversatiivisuus ei ole esimerkin lauseissa prototyypistä, mutta voidaan selventää muuttamalla virkkeen sanoma muotoon: uraania löytyy suomestakin, mutta sitä ei voida louhia.

Seuraavan virkkeen aloittava *-kin*-pääte implikoi jälleen lausuman tulkintaa suhteessa jonkinlaisiin odotuksiin. Tässä tapauksessa odotus on, että suomalainen uraani olisi edullisempaa kuin venäläinen. *-Kin*-pääte kumoaa tämän odotuksen: tilanne onkin päinvastainen. Sama pääte esiintyy uudelleen elatiivimuotoisessa pronominessa *monesta(kin)*, jossa se kantaa samaa funktiota. Pääte kumoaa taustaoletuksen syiden vähäisestä lukumäärästä: syitä onkin useita. Asiantilan varmuutta merkitään virkkeessä partikkelilla *tietenkin*. Tämä partikkeli osoittaa, että kirjoittaja on vakuuttunut esittämänsä tiedon paikkansapitävyydestä ja pyrkii vakuuttamaan muutkin (VISK § 1608). *Kuin*-rakenteella asetetaan komparaatioon kotimainen ja venäläinen uraani, joista kirjoittaja kertoo jälkimmäisen olevan kalliimpi (ks. VISK § 635). Virkkeen päättävä lause alkaa jälleen adversatiivisella *mutta*-konjunktiolla, joka asettaa vastakkain ajatukset uraanin hinnasta ja hinnan merkityksestä. Kirjoittaja esittää, että kotimainen uraani on kallista, mutta hinta ei ole ratkaiseva tekijä. Hinnan vähättely näkyy seuraavassa kieltolauseessa, jossa hinnan tärkeyttä kuvataan *merkitä*-verbillä (KS s.v. *merkitä*). Tämän lisäksi partikkeli *niin* liittyy sitä seuraavaan adverbiin *paljon* intensiteettimäärittäen (VISK § 811). Hinnalla on siis merkitystä, mutta ei välttämättä ratkaisevaa.

Seuraavaksi ratkaisuksi kirjoittaja nostaa adversatiivisessa lauseliitoksessa esille turpeen käyttämällä konnektiivia *sen sijaan*. Kirjoittaja alkaakin heti tämän jälkeen arvioida turpeen käytettävyyttä energianlähteenä. Kirjoittaja käyttää tässä intensiteettipartikkelia *erittäin*, jonka tehtävänä on kuvata sitä seuraavan adjektiivin (*kallista*) laadun tai määrän astetta (VISK § 853). Seuraavassa lauseessa kirjoittaja ilmaisee turpeen tuottamisen ja varastoinnin olevan sääolosuhteille arkaa. Tässä kirjoittajaa käyttää fokuspartikkelia *jopa*. Fokuspartikkelit nostavat lauseesta jonkin osan fokukseen muiden osien kustannuksella. Fokuspartikkelit voivat asettaa fokusoitavia asioita asteikolle, jota tulkitaan suhteessa käytettyyn fokuspartikkeliin. Fokuspartikkelina *jopa* implikoi, että fokusoitava (*varastointi*) on tässä yhteydessä vähiten todennäköinen vaihtoehto (VISK § 839). Kirjoittaja siis ilmaisee, että turpeen tuottamisen sääarkuus

on odotusten mukainen asiantila, kun taas varastoinnin arkuus tuleekin yllätyksenä tai ei-ilmiseltävänä asiana.

Kirjoittaja rinnastaa puun ja turpeen toisiinsa suhteessa niiden kustannuksiin käyttämällä *myös*-fokuspartikkelia. *Myös* toimii additiivisen suhteen tulkinnan merkkinä (VISK § 1097). Samassa virkkeessä additiivisuutta ilmaisee myös *-kin*-pääte pronomiinissa *sekin*. Tässä kohtaa puu rinnastetaan jälleen uraaniin sen sääarkuuden perspektiivistä. Sanaliitolla *jonkin verran* kuvataan määrää tai intensiteettiä (ks. Maamies 2012), jolla puu on sääarkaa. Kirjoittaja esittää puuenergiaa tuotettavan jo tässä vaiheessa, mutta esittää tuotannon lisäämistä kohtaan kritiikkiä jälleen kustannusten näkökulmasta. Rakenteessa ei ole eksplisiittisesti kontrastoivia kielenaineita, mutta korkeat kustannukset on esimerkissä esitetty yleisesti ottaen negatiivisena asiana, sillä energiamuotojen käytettävyyttä suhteutetaan paljon kustannustehokkuuteen. Vastavaa kustannuspohdintaa esiintyy myös virkkeen lopussa, jossa kirjoittaja esittää metsäteollisuuden tuotteiden polttamisen kansantaloutta heikentävänä toimintana. Kuvitteellista asiantilaa ilmaistaan konditionaalilla tunnuksella *-isi* verbissä *olla (olisi)*. Viimeisten lauseiden konsessiivisuutta ilmaisee konnektiivi *kuitenkin*. Asiantilojen välinen suhde on konsessiivinen, kun molempien sanotaan pätevän, mutta samalla niissä on yhteensopimattomuuden implikaatio (VISK § 1142). *Kuitenkin*-partikkelin läheinen merkitysvastine on 'kaikesta huolimatta' (KS s.v. *kuitenkin*), jolla korostetaan asiantilan pätemistä huolimatta kontekstin esittämien kysymysten aukinaisuudesta (VISK § 1142). Kirjoittaja siis painottaa, että puutavaran vienti on Suomelle tärkeää huolimatta kaikista mahdollisuuksista, joita puutavaran polttaminen tarjoaisi.

Viimeiseksi ratkaisuksi kirjoittaja esittää, että tiukan paikan tullen puutavaran polttaminen voitaisiin säilyttää vaihtoehtona. Tätä kirjoittaja rakentaa jälleen mahdollisuutta ilmaisevilla konditionaalimuotoisilla verbirakenteilla kuten *voitaisiin varautua*, *voitaisiin polttaa* ja *ei tehtäisi*. Viimeisessä virkkeessä kirjoittaja arvioi viimeisen kerran esittämänsä ratkaisun kustannustehokkuutta. *Sekin*-pronominin *kin*-pääte fokusoii *se*-pronominia ja ilmaisee, että samoin kuin moni muukin asia, pronominin korrelaattikin maksaa. Konnektiivi *tosin* ilmaisee 'myönnytystä' (KS s.v. *tosin*), joka tässä kontekstissa kohdistuu kirjoittajan esittämään ajatukseen ratkaisun kustannuksista. Kirjoittaja luettelee energiavajeen ratkaisuksi uraanin, turpeen ja puun, mutta esittää näitä kohtaan kritiikkiä joko suoraan tai implisiittisillä adversatiivisilla rakenteilla. Näissä rakenteissa kirjoittaja tulee itse kumonneeksi esittämänsä ratkaisun käyttökelpoisuuden suhteessa sen kustannuksiin.

Ratkaisujen diskurssissa energiakriisi määrittyy usein kansalliseen mittakaavaan. Keskustelijat pyrkivät löytämään ja arvioimaan mahdollisia ratkaisuja ensi kädessä Suomen energiakriisin selättämiseksi. Ratkaisuja esitettiin niin uusiutuvien kuin uusiutumattomienkin energiamuotojen perspektiivistä. Osa keskustelijoista peilasi energiakriisin ratkaisuja myös Saksan ydinvoiman kautta. Uskon kuitenkin, että

tätäkin keskustelua käytiin Suomen etu edellä, ja muiden maiden esimerkeistä haluttiin ottaa oppia. Kuten aiemmin mainittu, suuri energiavaje jossain Euroopan maassa heijastuu muihin maihin siinä, että energiaa on alettava toimittaa omista varastoista apua tarvitsevalle. Keskustelusta puskee läpi ajatus siitä, että muiden maiden, mukaan lukien Suomen, ei tarvitsisi luovuttaa energiaa Saksalle, mikäli tämä täyttäisi oman tarpeensa ydinvoimalla. Ratkaisuja arvioitiin etupäässä kustannustehokkuuden kautta. Kalliita ratkaisuja pidettiin huonompina tai epävarmempina kuin edullisempia, vaikka niitäkin keskustelijoiden mukaan voitaisiin käyttää *tiukassa paikassa*.

5.2 Vertailun diskurssi

Vertailun diskurssiksi nimitän sellaista diskurssia, jossa energiakriisiin johtaneita tai siitä johtuvia olosuhteita verrataan keskenään. Keskustelussa korostuvat näkökulmat, joissa Suomen kansallisia olosuhteita energiakriisissä verrataan muualle Eurooppaan niin päätöksenteon kuin yleisten olosuhteiden perspektiivistä. Energiakriisin luomiin poikkeuksellisiin talousolosuhteisiin keskittyvässä keskustelussa Suomea verrattiin olosuhteiltaan mm. Englantiin. Tämä näkyy esimerkissä 5.

- 5) Muualla maailmassa menee meitä huonommin. Englannissa Trussin hallituksen ensimmäisen kuukauden aikana osake- ja velkakirjamarkkinoilta on hävinnyt noin 340 miljardia euroa.

Meillä kokoomus on ajanut Trussin tavoin velanotolla rahoitettavaa veroalea rikkaille. Kokoomus kyllä pauhaa valtion velasta, mutta taitavat aikoa jotain trussilaista systeemiä. Minkälainen kaaos mahtaa tulla Helsingin pörssiin jos kokoomus voittaa vaalit?

Kirjoittaja vertailee *meitä* muuhun maailmaan komparatiivimuotoisella *huonommin*-adverbilla. Tässä kontekstissa *me*-pronomini viittaa suomalaisiin tai Suomeen yleensä. Tämän *muun maailman* esimerkiksi kirjoittaja nostaa Englannin, jossa pääministeri Liz Trussin hallitus on kirjoittajan mukaan aiheuttanut mittavan osake- ja velkakirjamarkkinoiden arvonlaskun. Ilmiön negatiivissävytteisyyttä rakennetaan ensin näkin *hävittä*-verbillä, jolla on äkillisyyden ja selittämättömyyden vaikutelma. Kirjoittaja ei suoraan ilmaise Trussin hallituksen olevan tästä vastuussa, mutta yhteys on voimakkaan implisiittinen.

Kirjoittaja palaa jälleen *meihin* ja kertoo, kuinka kokoomuksen puolueen toiminta muistuttaa Trussin hallituksen haitallista toimintatapaa. Kokoomuksen ja Trussin kirjoittaja rinnastaa *tapa*-substantiivin adverbialisella *tavoin*-muodolla. Kirjoittaja korostaa esittämänsä tiedon paikkansapitävyyttä *kyllä*-partikkelilla, jonka jälkeen ilmaisee

esittämiensä asiantilojen adversatiivisuutta *mutta*-konjunktiolla (VISK § 1608, 1034). Modaaliverbi *taittaa* merkitsee lauseen päätelmäksi. Tällaisten päätelmien yhteydessä usein on myös esitettyä päätelmän peruste (VISK § 1572). Tässä tapauksessa perusteena voidaan pitää toisen kappaleen ensimmäistä virkettä: *meillä kokoomus on ajanut Trussin tavoin velantotolla rahoitettavaa veroalea rikkaille*. Kirjoittaja siis päättelee kokoomuksen aikovan *jotain trussilaista systeemiä*, koska pitää tähän asti esittämiään yhdenmukaisuuksia kokoomuksen ja Trussin hallituksen välillä merkittävinä. *-Lainen*-johdin ilmaisee kuuluvuussuhdetta kantasanan tarkoitteseen. Adjektiivina toimiva *-lainen*-johdos voi ilmaista muun muassa luonteenomaisuutta (VISK § 191). Tähän kirjoittaja pyrkii *trussilaisuudella*. Kirjoittajan mukaan on siis pääteltävissä, että kokoomus pyrkii toimintaan, joka on luonteenomaista *trussilaisessa systeemissä*, eli 'järjestelmässä' (KS s.v. *systeemi*).

Lopuksi kirjoittaja pohtii arvopaperimarkkinoiden muutosta, jos kokoomus voittaisi tulevat vaalit. Modaaliverbi *mahtaa* esiintyy tyypillisesti retorisisissa kysymyslauseissa, jossa kirjoittaja itse tietää jo vastauksen (VISK § 1572). Kokoomuksen vaalivoittoa kirjoittaja kuvaa negatiivissävytteiseksi *kaaos*-substantiivilla, joka tarkoittaa 'epäjärjestystä' ja 'sekasortoa' (KS s.v. *kaaos*). Voidaan siis päätellä, että kirjoittaja olettaa Suomen arvopaperimarkkinoiden kärsivän, mikäli kokoomus pääsisi ajamaan Liz Trussin hallituksen kaltaista politiikkaa.

Energiakriisin kiristämästä taloustilanteesta oltiin keskustelussa huolissaan muutoinkin, kuin poliittisen päätöksenteon perspektiivistä. Myös yleistä talouden toimintamallia keskustelussa verrattiin muuhun Eurooppaan, mikä näkyi esimerkeissä 6–8.

- 6) Koko Suomen valtio toimii velan päältä, velalla maksetaan julkisen alan palkat, terv.hoito, ja pakolais kela turismi, sekä eu maksut..... velkaa velan päälle.. Ja eu alueella tilanne on Suomeakin pahempi... vrt italia... esim...
- 7) Suomen ja Italian tilanne on täysin erilainen.
Toisin kuin väitöt, meillä valtion menot kustannetaan veroilla, ja vain pieni osa lainoilla. Lainoja otettiin olemattomalla korolla koronakriisin aikana, ja siten pidettiin talouden pyörät pyörimässä, mitä kaikki taloustieteilijät pitivät viisaana.
- 8) Valtion korot ovat eurooppalaista keskitasoa. Samaa tasoa kuin esimerkiksi Itävallassa.

Esimerkissä 6 kirjoittaja kritisoi Suomen valtion taloudellista toimintamallia. Kirjoittajan mukaan Suomessa kustannettaisiin julkiset menot velalla. Ilmiön kokonaisvaltaisuutta kirjoittaja korostaa lausekkeella *koko Suomen valtio*, jossa taipumaton nomini *koko* kvantifioi asiantilan mittakaavaa. *Velan päältä* toimiminen on mitä ilmeisemmin jonkinlainen arkisempi puhekielen ilmaus, koska *päältä*-postpositiolle ei löydy vastaavaa käyttötarkoitusta Kielitoimiston sanakirjasta (KS) tai Isosta suomen kieliopista

(ISK). Esimerkin kontekstissa tulkitseen sen kuitenkin tarkoittavan samaa, kuin velan varassa toimiminen. Tätä kontekstia kirjoittaja rakentaa luettelemalla asioita, joita hän tulkitsee velalla maksettavan: *julkisen alan palkat, terveydenhoito, EU-maksut ja pakolaiskelaturismi*. Pakolaiskelaturismilla kirjoittaja tarkoittanee pakolaisille myönnettyjä sosiaalietuuksia. Oleskeluluvan saanut turvapaikanhakija on Suomessa asuessaan oikeutettu Kansaneläkelaitoksen kuntien ja hyvinvointialueen tarjoamiin etuuksiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023).

Tämän jälkeen kirjoittaja kertoo tilanteen olevan EU-alueella Suomen tilannetta pahempi. Inklusiivisella fokuspartikkelilla *-kin* kirjoittaja implikoi, että Suomi on yksi monesta maasta, joiden tilanne on parempi kuin muualla EU-alueella. Muun EU-alueen tilanteen *pahuuden* skalaarisuutta kirjoittaja ilmaisee *paha*-adjektiivin komparatiivimuodolla *pahempi*. Tällaisen pahemman tilanteen edustajaksi kirjoittaja nostaa Italian käyttämällä lyhenteitä vrt. (vertaa) ja esim. (esimerkiksi). Vaikka kirjoittaja kertoo Italiassa menevän taloudellisesti heikommin kuin Suomessa, kirjoittaja implikoi, että Suomen ja Italian tilanteet ovat vain *pahan* eri asteilla sen sijaan, että Suomella menisi muihin verrattuna hyvin.

Esimerkissä 7 kirjoittaja vastaa väitteeseen Suomen ja Italian toimintamallin samankaltaisuudesta kopulalauseella. Täyteen asteen määrite *täysin* ilmaisee missä määrin ominaisuus pätee puheena olevaan entiteettiin (VISK § 615) – tässä tapauksessa erilaisuuteen. Kirjoittaja kertoo, että Suomen ja Italian tilanteet eivät ole lainkaan samanlaisia. Kirjoittaja puhuttelee esimerkin 6 kirjoittajaa yksikön toista persoonaa käyttämällä ja alleviivaa oman näkemyksensä sekä puhuttelun kohteen esittämien asiointiloiden poikkeavuutta. Tämä tapahtuu lausekkeella *toisin kuin väität*, jossa toisin, eli 'eri tavalla' (KS s.v. *toisin*) viittaa asiantilaan, jota kirjoittaja avaa seuraavassa lauseessaan. Esimerkin 6 väitteestä poikkeavaksi todellisuudeksi esimerkin 7 kirjoittaja esittää, että valtion menot kustannetaankin velkojen sijaan veroilla ja pienissä määrin lainoilla.

Esimerkin 7 kirjoittaja lieventää omassa näkemyksessään velkoja lainaksi. *Velan* merkityksessä keskeistä on, että velka on takaisinmaksuvelvoite, joka on syntynyt esim. lainasta (KS s.v. *velka*). *Lainan* merkityksessä takaisinmaksu on sekundaarista, kun siinä keskeistä on jonkin asian luovuttamisen väliaikaisuus (KS s.v. *laina*). Velan voidaan siis katsoa olevan lainaa negatiivissävytteisempi. Lainan ja velan rinnastaminen esimerkissä 7 näkyy *vain*-fokuspartikkelissa, joka sisältää merkityksen 'ei enempää kuin' (ks. VISK § 1639). *Vain*-partikkeli tarkentaa lausekkeessaan lainakustanteisten menojen pienuutta. Kirjoittaja esimerkissä 7 kertoo, että lainoilla kyllä kustannetaan menoja, mutta niiden osuus on mainittavan pieni.

Lainojen pienuutta esimerkin 7 kirjoittaja tarkentaa viimeisessä virkkeessään: lainoja otettiin, mutta olemattomalla, eli 'mitättömällä' tai 'kovin pienellä' (KS s.v. *olematon*), korolla. Lainan ottamisen perusteluna kirjoittaja esittää implisiittisesti

koronakriisin. Tämän prosessin kirjoittaja esittää talouden vakauttamiseen ja ylläpitoon johtaneena menettelynä, mihin esimerkin *pyörien pyöräminen* (KS s.v. *pyöriä*) viittaa. Kirjoittaja jatkaa perustelujen alleviivaamista sivulauseella: *mitä kaikki taloustieteilijät pitivät viisaana*. Sivulauseen pronominin *mitä* korrelaatti on koko edeltävä lause. Taloustieteilijät pitivät siis viisaana – 'terveen järjen mukaisena' (KS s.v. *viisas*) – talouden ylläpitoa pienikorkoisilla lainoilla.

Suomen taloudellista vakautta verrataan muuhun Eurooppaan vielä esimerkissä 8, jossa kirjoittaja esittää Suomelle verrokiksi Itävaltaa. *Valtiolla* kirjoittaja viittaa implisiittisesti Suomen valtioon, jonka *korkoja* tämä luonnehtii eurooppalaisen keskitason mukaisiksi. *Koroilla* kirjoittaja viitanee lainakorkoihin, joita käsiteltiin myös esimerkeissä 6 ja 7. Korkojen samankaltaisuutta kirjoittaja korostaa jälkimmäisessä virkkeessään, jossa indefiniittipronominin *sama* korrelaatti on edellisen virkkeen *eurooppalainen keskitaso*. Kirjoittaja siis vakuuttaa Suomen korkojen olevan samalla tasolla kuin Itävallassa. Kirjoittajan käyttämä fokuspartikkeli *esimerkiksi* jättää implisiittisesti tilaa myös muille mahdollisille verrokeille, joista Itävalta edustaa vain yhtä muiden joukossa.

Talouden olosuhteiden ja toimintaperiaatteiden rinnalle vertailuasetelmissa nousi myös energiankulutuksen vertailu. Keskustelijat olivat huolissaan Suomen energiankulutuksen intensiteetistä, jolloin sitä vertailtiin niin kansainvälisellä kuin kansallisellakin tasolla. Tämän osoittavat esimerkit 9–11.

- 9) Saksassahan on eniten yritetty säästää kaasua, enemmän kuin Suomessa ainakin.
- 10) Energian kokonaiskulutus väheni Suomessa tammi-kesäkuussa 10 %. Eniten väheni maakaasu, 46 %, sähkön käyttö väheni 5 %.
- 11) No nyt tuli tieto, että kuluttajat ovat käyttäneet sähköä 13,5 % vähemmän kuin viime vuonna. Väheneminen alkoi elokuussa jolloin sähkön hinta nousi.
Raha on paras konsultti, sanotaan...
Teollisuuden sähkönkäyttö väheni 4 % viime vuoden vastaavasta, ja tuonti laski peräti 69 %.

Esimerkissä 9 *Saksaan* kiinnittynyt liitepartikkeli *-han* ilmaisee kirjoittajan implikaatiota siitä, että seuraava asia on keskustelijoiden kesken tuttua tietoa. *Paljon*-adverbin superlatiivimuoto *eniten* ilmaisee intensiteettiä, jolla esimerkissä *on yritetty säästää kaasua*. Kirjoittajan mielestä on siis kaikille tuttua tietoa, että Saksan pyrkimykset kaasun säästämiseen ovat intensiteetiltään olleet suurimmat. Tätä kirjoittaja kontekstualisoi edelleen vertaamalla tilannetta Suomeen käyttämällä vertailulle tyypillistä komparatiivi + kuin -rakennetta. Komparatiivimuotoinen *enemmän* ilmaisee, että vertailtava asia (kaasun säästäminen) on verrokilla (Saksalla) suurempi, kuin Suomessa. *Ainakin*-fokuspartikkeli ilmaisee, että nimetty määrä on alin mitä uskalletaan tai voidaan tilanteessa sanoa (VISK § 848). Kirjoittaja siis ajattelee, että Saksan kaasun

säästämisen *enimmys* pitää paikkansa vähintään Suomeen verrattuna. Epäselväksi kuitenkin jää, millä tavalla kirjoittaja suhtautuu asiantilaan. Eniten vaikuttaa siltä, että käyttää vertailuasetelmaa lähinnä informaation kontekstualisointiin, eikä niinkään ottaakseen kantaa Suomen kaasunsäästöasteen riittävyteen.

Esimerkissä 10 kirjoittaja vertailee Suomen energian kokonaiskulutusta mitä ilmeisimmin edellisen vuoden vastaavaan aikaan. Kulutuksen muutosta kirjoittaja ilmaisee imperfektimuotoisella *väheta*-verbillä. Vähentyneen kulutuksen ajanjaksoksi kirjoittaja nimeää summayhdyssanan *tammi-kesäkuu*. Summayhdyssanassa sanan osat ovat additiivisessa suhteessa toisiinsa nähden ja voivat ilmaista esim. asteikon ääripäitä (VISK § 434). Kirjoittaja siis tarkastelee energian kokonaiskulutusta tammikuun ja kesäkuun välillä. Kirjoittaja nimeää energian kokonaiskulutuksen vähenneen 10 %, jonka sisällä maakaasun käyttö väheni 46 % ja sähkön käyttö 5 %. Esimerkin 10 kirjoittajankaan suhtautuminen asiantilaan ei tule itse viestissä ilmi. Voidaan kuitenkin päätellä, että kokonaiskulutuksen vähentyminen on esitetty positiivisessa valossa, sillä energian heikentynyt saatavuus on ollut olennainen osa energiakriisiä. Tällöin olisi siis edullisempaa käyttää vähemmän energiaa, jotta sitä olisi saatavilla jatkossakin.

Kansallisen kokonaiskulutuksen arviointia jatketaan vielä esimerkissä 11. Sävyartikkeli *nyt* paitsi ilmaisee esimerkissä uuden informaation tuoreutta, mutta on myös vuorossa läsnä pitkälle vakiintuneena ilmauksena *no nyt*. Ilmaukselle tyypillistä on jonkinlainen reaktiivisuus (VISK § 823). Tämä tarkoittaa sitä, että kirjoittaja vastaa samalla aiempaan keskusteluun ketjussa. Kirjoittaja kertoo *kuluttajien* käyttäneen vähemmän sähköä kuin *viime vuonna*. *Kuluttajilla* kirjoittaja viitanee ns. yksittäisiin kansalaisiin. Tärkeintä käsitteen tulkinnassa on, että se poissulkee yritykset ja instituutiot laskuista. Kirjoittaja vetää syy-seuraussuhteen vähenemisen ja hinnan nousun välille *jolloin*-relatiiviadverbilla. Tämä relatiiviadverbi on usein korvaamassa *kun*-adverbiaalikonjunktiota, joka on yksi temporaalisen suhteen merkitsimistä. Tällaisella temporaalisella suhteella voidaan ilmaista kahden tilanteen ajankohtien keskinäistä suhdetta (VISK § 1122, 1124). Kirjoittaja vetää ajatusta yhteen ilmauksella *raha on paras konsultti*. Konsultti viittaa ammatikseen neuvoja antavaan asiantuntijaan (KS s.v. *konsultti*), jolloin ilmauksella tarkoitettaisiin rahan olevan paras neuvonantaja. Tällä kirjoittaja alleviivaa sitä, että sähkön käyttö on vähentynyt, koska sen hinta on noussut. Tällöin ihmiset siis pyrkivät käyttämään vähemmän sähköä, jotta kustannukset eivät nousisi liian korkeiksi.

Kuluttajien rinnalle sähkönkäyttäjinä kirjoittaja tuo vielä *teollisuuden*, jonka kulutuksen tämä esittää vähentyneen 4 % *viime vuoden vastaavasta*, eli 'samanlaisesta' (KS s.v. *vastaava*). *Ja*-rinnastuskonjunktiolla voidaan merkitä lauseiden additiivista suhdetta (VISK § 1092). Kirjoittaja yhdistää teollisuuden sähkönkulutuksen vähenemisen *tuonnin* vähenemiseen. Tässä tapauksessa *tuonnilla* tarkoitetaan siis sähköntuontia,

joka kirjoittajan mukaan väheni *peräti* 69 %. *Peräti*-partikkeli ilmaisee asteikon yläpäästä (VISK § 849), jolloin sillä voidaan ilmaista kirjoittajan suhtautumista asiantilan odotuksenmukaisuuteen. Esimerkin 11 tapauksessa sähkön tuonti laski siis enemmän, kuin mitä kirjoittaja olisi ennalta osannut arvata.

Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että vertailun diskurssissa olosuhteita pyritään hahmottamaan ja järkeistämään vertailemalla eri sektorien suhdelukuja. Keskustelijat vaikuttavat olevan huolissaan taloudellisesta vakaudesta, mikä näkyy erityisesti siihen fokusoituvassa vertailussa. Keskustelijat vertaavat Suomen poliittisen päätöksenteon toimintamallia niihin maihin, joissa esiintyy samankaltaisuuksia ja seuraukset ovat olleet negatiivisia. Keskustelijat eivät halua Suomen joutuvan esimerkiksi Englannissa ja Italiassa vallitseviin olosuhteisiin, jotka ovat syntyneet puutteellisesta päätöksenteosta. Oman valtion tilannetta pyrittiin edelleen hahmottamaan vertailemalla lainojen korkotasoa muuhun Eurooppaan. Muiden valtioiden vertailun lisäksi keskustelijat vertailivat energian käyttöasteita eri sektoreilla aiempiin ajankohtiin. Alentuneita käyttöasteita pidettiin aineistossa implisiittisen positiivisina.

5.3 Kansalaisen kustannusten diskurssi

Kun Suomi24:ssä puhutaan energiakriisistä, puhutaan usein myös kustannuksista. Näillä kustannuksilla viitataan hyvin usein tavallisen kansan jokapäiväisessä elämässä tarvitsemiin hyödykkeisiin. Keskustelusta sai kuvan, jonka mukaan polttoaineen, ruoan, vuokrien ja asuntolainojen sekä erityisesti energian hinnat ovat nousseet vallitsevien päällekkäisten kriisien seurauksena. Näillä päällekkäisillä kriiseillä viitataan keskustelussa Ukrainassa alkaneeseen sotaan sekä siitä seuranneeseen energia-kriisiin.

Kansalaisissa erityistä huolta herätti sähköyhtiöiden tekemät ennätysvoitot samalla, kun tavallinen kuluttaja joutuu maksamaan sähköstä poikkeuksellisen korkeaa hintaa. Keskusteluissa kyseenalaistettiin siis sähköyhtiöiden toiminnan eettisyys.

- 12) Hirveä tämä energiakriisi. Helenin liikevoitto heinä-syyskuu vain kolminkertaistui 19M—>58M: ”Liikevoitto kasvoi selvästi ja oli 58 miljoonaa euroa”
Nyt ymmärrän miksi oma sähkönhinta kallistui
Marin puhui 2020 elinkeinoelämän yhteiskuntavastuusta vaatien sitä. EK ja kokoomus pillastuivat ja pöyristyivät. Marin näyttää olleen oikeassa.

Esimerkissä 12 kirjoittaja esittää ironisen sävyyn kommentin Helenin eli Helsingin Energian toiminnan läpinäkyvyydestä. Kirjoittaja kertoo Helenin liikevoiton *vain*

kolminkertaistuneen. Fokuspartikkeli *vain* ilmaisee rajoitusta ja on läheisesti synonyyminen merkitysten 'ainoastaan' ja 'pelkästään' kanssa (KS s.v. *vain*). Kirjoittaja pyrkii ikään kuin vähättelemään Helenin suurta kolminkertaista kasvua rajoittamalla tätä *vain*-partikkelilla, mikä tekee lausekkeesta ironisen. Tämä virke osaltaan kontekstualisoi myös kirjoittajan aloitusvirkettä: *hirveä tämä energiakriisi*.

Jotakin käsillä olevaa päiviteltäessä voidaan käyttää verbitöntä konstruktiota (VISK § 881), jota *hirveä tämä energiakriisi* edustaa. Esimerkin tapauksessa tällainen verbitön ilmaisu alkaa predikaatiivilla eli luonnehtivalla lausekkeella. Kirjoittaja kuvailee energiakriisiä *hirveäksi* rinnastamalla sen Helenin liikevoittoihin, joka on, ainakin Helenin näkökulmasta, positiivinen asiantila. Virkkeiden välillä on siis kontrasti.

Kolmanteen virkkeeseen tultaessa kirjoittaja kertoo ymmärtävänsä oman sähkönhintansa kallistumisen painottamalla uuden tiedon (liikevoittojen) merkitystä johtopäätöksessä. *Nyt*-partikkelilla kirjoittaja ilmaisee tulleen esittämänsä johtopäätökseen vasta kuultuaan Helenin liikevoiton kasvusta. Tällä tavalla kirjoittaja vetää syy-seuraussuhteen omien kustannustensa kasvun ja Helenin liikevoiton kasvun välille. Tällöin energiakriisin rooli kustannusten nousussa pienenee ja sähköyhtiöiden kasvaa – ainakin kirjoittajan silmissä.

Yllä käsitelty virke jatkaa ensimmäisen virkkeen ja energiakriisin *hirveyden* kontekstualisointia. Toisaalta ensimmäisellä virkkeellä voidaan kuvata energiakriisin *hirveää* vaikutusta sähköyhtiöiden voittoihin, jolloin siinä on ironinen sävy. Toisaalta esimerkin ensimmäistä virkettä voidaan rinnastaa kolmannen virkkeen sisältöön. Sähköyhtiöt ovat nostaneet hintojaan energiakriisin varjolla, jolloin kustannukset ovat siirtyneet kansalle. Olivatpa korkeat hinnat oikeutettuja tai ei, energiakriisi on hintojen nousun juurisyy. Lopputuloksen kannalta ei ole merkitystä onko energiakriisi todellisuudessa nostanut energiayhtiöiden kustannuksia vai käytetäänkö sitä vain teko-syynä. Tässä valossa ensimmäinen virke jää ilman sen muuten ironista sävyä, jolloin kirjoittaja tulee korostaneeksi energiakriisin fundamentaalista vaikutusta omien kustannustensa nousuun. Näin ollen energiakriisi on kuin onkin kirjoittajan silmissä *hirveä*.

Energiakriisiin liittyvässä kustannuskeskustelussa energian ohelle nostetaan myös ruoka ja elintarvikkeet, kuten näkyy esimerkissä 6:

- 13) Inflaatio kiihtyi syyskuussa 8,1 prosenttiin. Ruoan hinta on noussut. Silti tuottajat valittavat. Vetääkö kauppa välistä?

Esimerkissä 6 kirjoittaja kuvaa ruoan hinnan nousseen. Tämän lisäksi kirjoittaja mainitsee inflaation *kiihtyneen*. *Kiihtyä*-verbin merkityksiä ovat mm. 'nopeutua' ja 'voimistua' (KS s.v. *kiihtyä*). Kiihtymisessä on myös jatkuvuuden merkitys: vaikka inflaatio kiihtyi syyskuussa 8,1 prosenttiin, inflaation nousu ei kuitenkaan päättynyt siihen.

Kirjoittaja ei kuitenkaan eksplikoi viestissään sitä, mikä on inflaation nousun ja ruoan hinnan nousun välinen suhde. Tällöin suhde jää korkeintaan implisiittiseksi.

Kontekstista voidaan kuitenkin päätellä, että kirjoittaja pohjustaa kolmatta virkettä kahdella ensimmäisellä eräänlaisina premisseinä. Kolmas virke alkaa adverbilla *silti*, jonka semanttinen verrokki on mm. 'siitä huolimatta' (KS s.v. *silti*). Kirjoittaja kertoo siis, että ruoan hinnan noususta huolimatta tuottajat ovat tyytymättömiä. Tyytymättömyydellä viitattaneen tässä tapauksessa liian pieneen tuottajakompensatioon ruoan hinnan noustessa. Tästä kirjoittaja pääsee johtopäätökseensä: kaupat nostavat piittaamattomuuttaan hintoja hyötyäkseen itse enemmän. Tästä kertoo myös kysymys: *vetääkö kauppa välistä?* (KS s.v. *välistä veto*).

Viimeinen merkittävä elementti energiakriisin kustannusdiskurssissa on polttoaineen hinta. Aineistossa hinnan noususta oltiin yksimielisiä, mutta osa keskustelijoista suhtautui siihen *silti* tyynesti. Hinnan nousua pyrittiin suhteuttamaan muuttuneisiin olosuhteisiin, kuten kohonneeseen palkkatasoon. Tämä näkyy esimerkissä 14.

- 14) Vaikka bensan hinta on korkeampi kuin viime vuonna, niin hinta ei ole noussut keskimääräiseen palkkatasoon verrattuna kymmenen vuoden takaisesta.

Esimerkin hallitseva lause esittää odotuksenvastaisen asiantilan, joka pätee *vaikka*-lauseen ilmaisemasta asiantilasta huolimatta. Kyseessä on siis konsessiivisen suhteen sisältävä yhdysrakenne (VISK § 1140). Kirjoittajan mukaan palkkatasoon suhteutettu bensan hinta ei ole noussut kymmenen vuoden takaisesta, *vaikka* hinta onkin korkeampi kuin viime vuonna. Bensan hinnan nousua kirjoituksessa kuvataan vertailurakenteella – komparaatiolla. Esimerkin sisältämä komparatiivijohdos *korkeampi kuin viime vuonna* kertoo, että vertailtavaa ominaisuutta on enemmän kuin verrattavassa asiantilassa. Nykyinen bensan hinta on siis kohonnut vertailtavasta asiantilasta.

Kansalaisen kustannusten diskurssissa korostuu keskustelijoiden huoli kohoineista hyödykkeiden hinnoista. Keskustelijat olivat olosuhteisiin ilmeisen tyytymättömiä ja esittivät selkää epäluottamusta hyödykkeiden tarjoajia kohtaan. Sähköyhtiöiden ennätysvoittojen ja sähkön hinnan välillä oli keskustelijoiden mukaan ristiriita. Keskustelijoiden mukaan sähköyhtiöt ovat syyttä nostaneet sähkön hintaa sodasta johtuneen energiakriisin varjolla. Vastaavaa mallia harjoittivat keskustelijoiden mukaan myös elintarvikekaupat, joiden hinnat ovat kohonneet ilman ylimääräistä kompensatiota alkutuottajille. Tyytymättömyyttä alleviivattiin ironisilla ilmauksilla ja retorisisilla kysymyksillä. Myös polttoaineen hinnan keskustelijat totesivat nousseen, mutta siihen suhtauduttiin eri tavalla kuin sähkön ja ruoan hinnannousuun. Keskustelijat totesivat bensan hinnan olevan palkkoihin suhteutettuna edelleen samalla tasolla, kuin kymmenen vuotta sitten. Energiakriisin vaikutus polttoaineen hintoihin ei tullut aineistossa juuri ilmi.

5.4 Syytösdiskurssi

Syytösdiskurssiksi nimitän diskurssia, jossa vallitseville olosuhteille pyritään löytämään syyllistä. Syytösdiskurssissa korostuu keskustelijoiden ajatus siitä, että energiakriisi on jonkun syytä. Olkoon se sitten kuka tai mikä hyvänsä. Useimmissa tapauksissa syylliseksi esitettiin Venäjää. Tätä keskustelijat perustelivat Venäjän aloittamalla hyökkäyssodalla Ukrainan maaperälle.

- 15) Eilen pitämässään puheessaan perussuomalaisten henkinen johtaja Vladimir Putin totesi, että energiakriisi Euroopassa ei ole Venäjän vika. Tätähän persut ovat toistaneet Kremlille uskollisesti koko ajan. Kun Sanna sanoo, että on Putinin vika, niin Sanna on persujen mukaan mistään mitään tietämätön huulipuna-sukkahousu-tyttönen, joka on pelkkä nainen verrattuna miehekkääseen persujen henkiseen Johtajaan
Putiniin.

Esimerkissä syytöksen kohteeksi joutuvat yhtäältä niin Venäjän presidentti Vladimir Putin kuin perussuomalaisten puoluekin. Kirjoittaja nostaa ironisesti Putinin perussuomalaisten ideologiseksi esikuvaksi nimittämällä tätä näiden *henkiseksi johtajaksi*. Venäjän syyttäminen energiakriisistä ei aineistossa tapahdu selväsanaisesti, mutta se vaikuttaa olevan monen kirjoittajan taustaoletuksena, kuten esimerkissä 5. Syytösdiskurssille ominaiset piirteet näkyvät myös sanavalinnoissa. Selkein merkki syytösdiskurssista esimerkissä on sana *vika*. Esimerkin asettamassa kontekstissa vika tarkoittaa 'syytä' (KS s.v. *vika*). Venäjän syyttäminen energiakriisistä näkyy siten, että kirjoittaja kertoo Putinin torjuneen väittämän puheessaan. Kirjoittaja esittää Putinin kuitenkin kumonneen väitteen *todeta*-verbiä seuraavalla selkeällä kieltolauseella: *energiakriisi ei ole Venäjän vika*. *Todeta*-verbille tyypillisiä merkityksiä ovat muun muassa 'sanoa', 'lausua' ja 'mainita' (KS s.v. *todeta*).

Tämä-pronominiin liitetyllä *-hän*-liitepartikkelilla kirjoittaja pyrkii korostamaan implikaatiota, että lausuman ilmaisema asiantila on kaikille tuttua tietoa. *Toistaa*-verbi ilmaisee, että kyseessä olevaa toimintaa suoritetaan useita kertoja (KS s.v. *toistaa*). Kremlillä kirjoittaja viittaa todennäköisimmin Moskovassa sijaitsevaan Venäjän hallintokeskukseen. Kirjoittaja esittää siis, että perussuomalaiset pyrkivät vahvistamaan Venäjän syyttömyyttä toistelemalla tätä Moskovan hallintoelimille. Ironian sävyä lisää adverbi *uskollisesti*, jonka merkityksiä ovat 'lojaalius', 'velvollisuudentunto' ja 'kiintymys' (KS s.v. *uskollinen*). Kirjoittajan mielestä perussuomalaiset ovat siis lojaaleja Venäjän hallinnolle.

Kirjoittaja jatkaa kritiikkiään sekä perussuomalaisia että Venäjää kohtaan kuvailemalla perussuomalaisten suhtautumista Suomen pääministeriin Sanna Mariniin. Kirjoittaja implikoi Marinin syyttäneen Venäjää aiemmassa vaiheessa, mikä näkyy *sanoa*-verbiä seuraavassa kopularakenteessa: *on Putinin vika*. Tässä kohtaa Venäjä vaihtuukin syypäänä Putiniin. *Kun*-konjunktiota käyttämällä lauseen aloittajana korostetaan lausuman ilmaiseman teon ja päälauseen samanaikaisuutta (KS s.v. *kun*).

Postpositioliasekkeella *persujen mukaan* kirjoittaja esittää integroidun referaatin perussuomalaisten suhtautumisesta Marinin esittämään syytökseen. Tässä referoidussa narratiivissa perussuomalaiset arvioivat Marinin älykkyyttä suhteessa tämän sukupuoleen. *Tietämätön* on karitiivijohdos *tietää*-verbistä. Johdoksen johdin *-mätön* ilmaisee kantasanan ominaisuuden puuttumista johdoksessa (VISK § 292). *Tietämättömän* merkitys on siis *tietävän* vastakohta. Älykkyuden poissaolon ja sukupuolen sidos kirjoituksessa tapahtuu yhdistämällä kieltopartisiippi *tietämätön* sekä perinteisesti feminiinisiksi katsottuja asioita tai ominaisuuksia samaan ketjuun. Näitä ominaisuuksia ja asioita tekstissä ovat huulipuna, sukkahousut ja tyttöisyys. *-Nen*-päätteellä (*tyttönen*) voidaan muodostaa deminutiivisia, pienuutta ilmaisevia, substantiiveja (VISK § 207, 208). Kirjoittajan referoimassa narratiivissa Marinin sukupuolta pyritään siis tekemään pieneksi. Tämä korostuu jälleen viimeisessä virkkeessä *pelkkä*-sanana käytössä. *Pelkän* merkityksiä ovat mm. 'puhdas', 'silkkä', 'vain', 'yksin' ja 'pelkästään' (KS s.v. *pelkkä*). Yhdistämällä tämä substantiiviin *nainen*, karsitaan siitä kaikki muut ominaisuudet pois. Naiseus esitetään kontrastisessa suhteessa miehuuteen, jonka ominaisuus annetaan narratiivissa Putinille *verrata*-verbiä käyttämällä. *Verrata*-verbin merkitys on 'asettaa joku jonkun toisen rinnalle keskinäisten erojen tai yhtäläisyyksien arvioimiseksi' (KS s.v. *verrata*). Ironiaa esimerkissä vahvistetaan vielä kerran toistamalla Putinin rooli perussuomalaisten henkisenä johtajana. Kirjoittajan referaatissa syytösdiskurssi saa uuden ulottuvuuden. Sen sijaan, että nimetään energiakriisille syyllisiä, kirjoittajan referaatin mukaan ns. väärän syyllisen nimeäjän älykkyyttä aliarvioidaan ja henkilö pyritään tekemään pieneksi.

Useissa viesteissä energiakriisin syyllisyys vietiin kokonaan pois Venäjästä siihen osapuoleen, joka siitä kärsii: Eurooppaan. Euroopan syyllisyys ei kuitenkaan rakennu yksittäisestä teosta vaan pitkän aikajänteen toiminnasta ja sen puutteesta. Venäjän osallisuutta energiakriisin aiheuttamisessa ei silti täysin eliminoida. Tämä näkyy hyvin aineistoesimerkissä 16.

- 16) Ei energiakriisi olekaan pelkästään Venäjän vika. Jos Eurooppa olisi energiaomavarainen niin mitään energiakriisiä ei olisi. Eurooppa on päinvastoin koko ajan ajanut itseään Venäjän syliin hankkien vain vuosi vuodelta lisää kaasua. Mitään pyrkimystäkään energiaomavaraisuuteen ei ole ollut vaan on lopetettu ydinvoimaloita ja muita energiamuotoja.

Väite siitä, että energiakriisi olisi pelkästään Venäjän vika on valetta. Energiakriisi on idioottimaisen energiapolitiikan syytä.

Ensimmäisen virkkeen *-kaan*-liitepartikkeli ilmaisee virkkeessä tapahtuvan toiminnan odotustenmukaisuutta (VISK § 842). Virkkeessä Venäjän syyllisyyden kokonaisvaltaisuus on taustaoletus, jonka kirjoittaja purkaa. Kirjoittajan käyttämä eksklusiivinen fokuspartikkeli *pelkästään* sulkee pois mahdollisuuden, että virkkeessä syyllisyys koskisi jotain muutakin kuin Venäjää (ks. VISK § 844). Kirjoittaja esittää asian kuitenkin kieltoauseessa, jolloin syyllisyys on asetettavissa muihinkin kuin vain Venäjään.

Kirjoittaja kuvaa kuvitteellista asiantilaa konditionaalin *-isi*-tunnuksella (*olisi*) (VISK § 1592). Tämän lisäksi *jos*-konjunktioilla alkava lause ilmaisee ehdon, jonka valitessa jälkimmäinen lause on relevantti lukijalle (VISK § 1136). Kirjoittajan mukaan energiaomavaraisuuden vallitessa energiakriisin ei olisi koskaan päädytty. Syytösdiskurssia tässäkin esimerkissä rakennetaan lähes synonyymisillä *vika*- ja *syy*-substantiiveilla, jotka esiintyvät sekä kirjoituksen alussa että lopussa. Osasyyllisyys asetetaan yhtäältä Euroopalle sekä sen ajamalle energiapolitiikalle.

Venäjän osasyyllisyyttä pidetään totena myös muiden osapuolien syyttämässä. Aineistoesimerkissä 17 ainakin yhdeksi kaikista syyllisistä esitetään Saksaa.

- 17) Väite siitä, että energiakriisi olisi vain Venäjän syytä on typerää valetta. Saksa on yksi suurimmista energiakriisin aiheuttajista, kun Saksa lakkautti ydinvoimat ja vaihtoi sen maakaasuun.

Kirjoittajan mukaan ei pidä paikkaansa, että Venäjä olisi energiakriisin ainoa syyllinen. Tämän ilmaistaan konditionaalimuotoisella olla-verbillä *olisi*, joka kertoo kuvitteellisesta asiantilasta. Mahdollisuuden muidenkin osapuolien syyllisyyteen kirjoittaja jättää eksklusiivisella fokuspartikkelilla *vain*. *Vain* sulkee kontekstissaan pois muiden syyllisten mahdollisuuden, mutta kirjoittaja kumoaa tämän asiantilan kertomalla sen olevan valhe. Valhe on 'vilpillisesti esitettävä totuudenvastainen väittäjä tai tieto' (KS s.v. *valhe*).

Osavastuu energiakriisistä siirretään sen sijaan Saksalle. Adjektiivin vertailuastetta tekstissä ilmaistaan superlatiivilla. Superlatiivi ilmaisee, että tarkasteltavan ominaisuuden aste on kohteessa suurempi, kuin muilla saman joukon jäsenillä (VISK § 642). Kirjoittajan käyttämä ilmaus *yksi suurimmista* kertoo, että Saksa sijoittuu vertailuasteeltaan suurimpien energiakriisin aiheuttajien joukkoon. Saksan syyllisyyttä kirjoittaja perustelee Saksan päätöksellä lakkauttaa ydinvoimaloitaan vaihtaen energiansa venäläiseen maakaasuun. Kirjoittaja esittää tämän imperfekti-muotoisessa väitelauseessa, jonka kausaalista suhdetta ilmaisee *kun*-konjunktio. *Kun*-konjunktio sisältämä ilmaus on usein kausaalinen silloin, kun *kun*-konjunktio edellä on jokin lauseke (VISK § 1130). *Kun*-konjunktio on viestissä myös temporaalisessa roolissa.

Kerronnassa on tyypillistä, että *kun*-lauseen ilmaisema tilanne on aiempi kuin hallitsevan lauseen tilanne (VISK § 1123). Saksan osuus energiakriisin aiheuttamisessa on siis kirjoittajan mukaan tulosta sen lakkauttamista ydinvoimaloista.

Joissain tapauksissa syytösdiskurssia rakentavilla kirjoituksilla oli useampi funktio. Syytöksen esittämisen sijaan kirjoittajat keskittyivät toisinaan torjumaan muiden esittämiä syytöksiä, kuten voi huomata aineistoesimerkistä 18.

- 18) Toivottomia aivopieruja syyttää persuja jotka viimeisinä eikä sittenkään kannata putinia. Kukaan järjellä varustettu ei edes ajatte etteikö putin liity kaikkeen pahaan, mutta suurin syy energiakriisiin ovat ahneet energianmyyjät jotka ovat kytköksissä korruptoituneisiin vallanpitäjiin

Kirjoituksen ensimmäisessä puolikkaassa kirjoittaja torjuu aiemman keskustelijan väitteen perussuomalaisten puolueen uskollisuudesta Putinia kohtaan. Kirjoittaja esittää tämän persujen syyttämisen olevan tekona *toivoton aivopieru*, eli 'epätoivoinen' ja 'täysin typerä ajatus' (KS s.v. *toivoton, aivopieru*). Irrotettuaan perussuomalaiset Putinista kirjoittaja painottaa Putinin osuutta *kaikessa pahassa*. *Kukaan* on kieltohakuinen kvanttoripronomini. Ihmisiin rajoittuva *kukaan* ilmaisee kiellon yhteydessä, että tarkoitettujen joukon jäsenet eivät tule kyseeseen (VISK § 757). Kyseeseen ei siis tule yksikään *järjellä varustettu* eli henkilöt, joihin on 'liitetty kyky älyllisiin toimintoihin' (KS s.v. *varustaa, järki*). *Etteikö* on partikkelin *että*, kieltoverbin ja morfeemin *-kö* sulauma. Hallitseva lause on tässä kontekstissa merkitykseltään kielteinen, ja ilmauksessa esitetään myönteinen kannanotto kieltoimuotoisen *että*-lauseen sisältöön (VISK § 1159). Pelkistetty merkitys esimerkin virkkeessä on *se*, että kaikki järjellä varustetut ovat yhtä mieltä Putinin pahuudesta.

Kirjoittaja kuitenkin jatkaa kontrastiivisella *mutta*-partikkelilla syytöksen ohjaamista toisaalle. Tässä adversatiivisessa ilmauksessa *mutta* luo kontrastiin odotuksen vastaisuutta. Kirjoittaja ilmaisee, että vaikka Putin liittyy kaikkeen pahaan, energiakriisiä tämä ei kuitenkaan ole aiheuttanut. Odotuksenvastaista virkkeessä on Putinin syyttömyys. Kirjoittaja esittää todelliseksi syylliseksi energianmyyjä, jotka tekevät yhteistyötä korruptoituneiden vallanpitäjien kanssa. Syyllisyyttä kirjoittaja korostaa superlatiivimuotoisella adjektiivilla *suurin*. Superlatiivin käyttö ilmaisee skalaarisuutta (VISK § 642). Skalaarisuudesta voidaan päätellä mahdollisia syyllisiä olevan muillakin skaalan asteilla. Energianmyyjät ovat kaikista syyllisistä kuitenkin korkeimmalla asteella, eli merkittävimmät.

Epäselväksi kuitenkin jää, mikä korruptoituneiden vallanpitäjien rooli on energianmyyjien syyllisyydessä. Energianmyyjille ja vallanpitäjille annettuja adjektiiveja voidaan käyttää yleisesti kuvaamaan ryhmiä tai rajaamaan niitä. Tulokinnasta riippuen syyllisiä voivat olla kaikki energianmyyjät tai pelkästään ahneet. Toisaalta näistä

energianmyyjistä syyllisiä voivat olla kaikki vallanpitäjiin kytköksissä olevat tai pelkästään korruptoituneisiin. Tämän kirjoittaja jättää epäselväksi.

Kansallisella tasolla energiakriisiin syyllisiä haetaan perussuomalaisten ja muiden poliittisten puolueiden lisäksi myös vihreästä siirtymästä. Vihreällä siirtymällä viitataan pyrkimykseen sellaiseen talouteen ja kasvuun, joka ei ole riippuvainen fossiilisista polttoaineista ja luonnonvarojen ylikulutuksesta (Ympäristöministeriö 2023).

- 19) Muistakaa hölmöt että sähkön hinta oli jo tammikuussa yli 50 c , ja polttoaineet reilusti yli 2 e, oliko se Putin syy? Sota alkoi maaliskuussa, Putin on hullu mutta energian korkea hinta on vihreän siirtymän syytä.

Kuten esimerkissä 18, myös esimerkissä 19 syy ohjataan pois Venäjältä ja Putinista toisaalle. Esimerkissä 19 kirjoittaja ei kuitenkaan asetu puolustamaan Putinia mainitessaan tämän olevan hullu, jonka merkityksiä ovat mm. 'järjetön', 'älytön' ja 'mieletön' (KS s.v. *hullu*). Adversatiivisella *mutta*-rakenteella kirjoittaja kuvaa jälkimmäisen lauseen odotuksenvastaisuutta suhteessa Putinin *hulluuteen*. Kopulalauseessa kirjoittaja kuvaa energian korkean hinnan olevan vihreän siirtymän syytä. Väitteeseen ei kirjoittaja kuitenkaan ota sen enempää kantaa, vaan pitää faktaa kiistämättömänä.

Toisinaan energiakriisin syy irtaannutetaan kokonaan toimijoista ja instituutioista ja asetetaan ilmiöille, kuten esimerkissä 20.

- 20) Iso syy energiakriisille on myös sähkön kulutuksen melkoinen nousu.

Esimerkissä 20 energiakriisin osasyllisyys langetetaan sähkön kulutuksen nousulle. Kirjoittaman käyttämä fokuspartikkeli *myös* ilmaisee virkkeessä additiivisuutta. Kirjoittaja jättää siis tilaa muillekin syille energiakriisin aiheuttajina. Näistä syistä sähkön kulutuksen rooli on skalaarisesti ainakin osaa suurempi. Kirjoittaja käyttää syyn kuvaamisen adjektiivina perusmuotoista *iso*-adjektiivia, jolla tämä pyrkii ilmaisemaan syyn suuruutta suhteessa muihin mahdollisiin syihin. Energiakriisin syypää voidaan siis irrottaa valtioista, henkilöistä ja poliittisista päätöksistä ylikansallisten ilmiöiden tasolle, kuten energian kulutukseen.

Syytösdiskurssissa energiakriisin syyllisyys asetettiin Venäjälle, Putinille, Euroopalle, Saksalle, perussuomalaisille, vihreälle siirtymälle, sähköyhtiöille ja energian hinnalle sekä sen käyttöasteelle. Syyllisiä oli siis monia, ja vain harvasta näkemyksestä oltiin yhtä mieltä. Syyllisyys ruumiillistui aina yksittäisestä henkilöstä ylikansallisten ilmiöiden tasolle. Venäjän syyllisyys aineistossa vaikutti olevan usein läsnä yhteisessä taustaoletuksessa, jota kukaan ei suoraan kumonnut. Venäjän osuus vaikuttaa siis olevan irrottamaton osa energiakriisin syntymistä myös verkkokeskustelussa. Aineiston perusteella näyttää myös siltä, että Venäjän presidentti Vladimir Putinia ja itse Venäjää käytetään keskustelussa lähes synonyymisesti. Venäjä edustaa Putinia ja toisin

päin. Venäjän rinnalle energiakriisin syyllisinä nostettiin Eurooppa ja sen jäsenmaat, jotka keskustelijoiden mukaan ovat harjoittaneet holtitonta energiapolitiikkaa ydinvoiman vähentämisen muodossa. Syytösdiskurssille keskeistä ja keskustelijoille yhteistä on, että lähes kaikki olivat vakuuttuneita energiakriisin aiheuttajien monitahoisuudesta. Harva keskustelija esitti oman syyllisensä olevan ainoa mahdollinen, vaan usein sanavalinnoilla jätettiin tilaa muillekin osatekijöille.

5.5 Argumentointi ja topokset

Taulukossa 2 on esitetty kootusti ne topokset ja päättelysäännöt, jotka ovat läsnä tutkimukseni energiakriisikeskustelussa. Omassa aineistoni energiakriisiin keskittyvässä keskustelussa läsnä olevia topoksia ovat lukumäärien, historian, auktoriteetin, talouden sekä vaaran ja uhan topokset. Selkeyden vuoksi lihavoin aineistoesimerkeistä väitteen ja kursivoin perustelut.

TAULUKKO 2 Energiakriisipuheessa ilmenneet topokset ja niihin liittyvät päättelysäännöt.

Topos	Päättelysääntö
lukumäärät	Mikäli numerot tai luvut todistavat topoksen, toiminta on suoritettava tai jätettävä suorittamatta.
historia	Koska historia opettaa tietyllä toiminnalla olevan tiettyjä seurauksia, toiminta täytyy suorittaa tai olla suorittamatta tietyssä tilanteessa, joka on verrattavissa historialliseen tilanteeseen.
aukto-riteetti	Toiminta on oikein, täytyy tehdä tai jättää tekemättä, koska aukto-riteetti sanoo, että se on oikein, täytyy tehdä tai jättää tekemättä.
talous	Jos tietty toimi tai tilanne aiheuttaa rahan menetystä tai maksaa liikaa, on toimittava tavalla, joka pienentää kuluja tai muutoin auttaa välttämään tappioita.
vaara ja uhka	Mikäli poliittiset toimet tai päätökset johtavat vaarallisiin tai uhkaaviin tilanteisiin, niitä toimia ja päätöksiä ei tule tehdä. Tai jos on olemassa tiettyjä vaaroja tai uhkia, niiden torjumiseksi on tehtävä jotain.

Lukumäärien toposta keskustelussa hyödynnettiin erityisesti kustannuksista ja suhdeluvuista keskustellessa. Kirjoittajat siis perustelivat väitteitään esittämällä niitä tukevia lukuja. Tämä näkyy erityisesti jo aiemmin esitellyssä aineistoesimerkissä 19.

- 19) Muistakaa hölmöt että *sähkön hinta oli jo tammikuussa yli 50 c , ja polttoaineet reilusti yli 2 e*, oliko se Putin syy? *Sota alkoi maaliskuussa*, Putin on hullu mutta **energian korkea hinta on vihreän siirtymän syytä**.

Argumentaatioon vaaditaan *argumentti*, jonka tässä tutkielmassa olen määritellyt sisältämään väitteen, perustelun sekä mahdolliset taustaoletukset. Fokukseni painottuu kuitenkin vankimmin kahteen ensimmäiseen ominaisuuteen: väitteeseen ja perusteluun. Esimerkin 19 väite on löydettävissä viimeisen virkkeen viimeisestä lauseesta: *energian korkea hinta on vihreän siirtymän syytä*. Argumentin keskeisimmäksi väitteeksi luen tämän siksi, koska kyseessä on deklaratiivi- eli väitelause. Semanttiselta kannaltaan väitelause esittää proposition, joka voi olla tosi tai epätosi. Kieliopilliselta kannaltaan väitelause on lausetyyppi, jolla on kaikki finiittiverbiin liittyvät modus-, tempus-, ja persoonavaihtoehdot (VISK § 887).

Väitettään tukeviksi lukumääräksi kirjoittaja esittää sähkön ja polttoaineen hintoja suhteessa aikaan. Perusteluissaan kirjoittaja ei kuitenkaan käytä prototyyppejä kausaalisen suhteen merkitsimiä, kuten *sillä, koska, kun tai jotta*. Lukumäärien käyttö perusteluina on viestissä implisiittistä ja jättää vastuun vihjeiden tulkinnasta lukijalle. Kirjoittajan argumentin voidaan kiteyttää kuuluvan seuraavasti: koska sähkön ja polttoaineen hinnat olivat koholla jo ennen maaliskuussa alkanutta sotaa, syy ei voi olla Putinin, vaan vihreän siirtymän. Taustaoletuksena argumentissa on väitys Putinin syyllisyydestä, johon kirjoittaja ottaa kantaa kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla käyttöön otetaan retorinen kysymys: *oliko se Putinin syy?* Retorinen kysymys on interrogatiivimuotoinen lausuma, johon ei odoteta vastausta. Sillä voidaan tuoda esiin jokin keskustelijoiden jakama käsitys (VISK § 1705). Tässä tapauksessa tämä käsitys on Putinin syyllisyys energian korkeissa hinnoissa. Retorinen kysymys toimii myös väitteenä, johon puhuja sitoutuu ja joka tavallaan sisältää sekä kysymyksen että siihen tarkoitettun vastauksen (VISK § 1705). Toinen taustaoletukseen liittyvä kannanotto löytyy kohdasta: *Putin on hullu, mutta – –*. Tällä kirjoittaja ilmaisee myönnytystä taustaoletusta kohtaan, mutta rikkoo sitä kuitenkin adversatiivisen suhteen *mutta*-konjunktiolla.

Historian topoksen läsnäolo näyttäytyy ratkaisujen diskurssin energiakriisikeskustelun ympärillä esimerkissä 3:

- 3) *Jos oltaisiin oltu järkeviä niin Saksa olisi lopettanut yhtäkään ydinvoimalaa* vaan **päinvastoin tehnyt niitä lisää**. Ja uraania saa monestakin maasta, ei siinä Venäjää tarvittaisi.

Tässäkään esimerkissä argumentin osat eivät näyttäydä prototyyppeisenä, vaan ne ovat löydettävissä viestistä implisiittisinä. Argumentin väitteenä pidän esimerkissä lihavoitua osaa *päinvastoin tehnyt niitä lisää*, jossa *niitä* viittaa ydinvoimaloihin.

Väitelauseeksi muotoiltuna sama sisältö voisi kuulua esimerkiksi: ydinvoiman osuutta energiantuotannossa ei tule vähentää. Tätä kirjoittaja perustelee historian topoksen mukaisesti sillä, että historia on osoittanut ydinvoimaloiden lakkauttamisen olevan, ainakin energiakriisin olosuhteissa, virhe. Taustaoletuksena argumentissa tulkitseen olevan se, että energiakriisi on aiheutunut energian saatavuuden heikkenemisestä.

Auktoriteetin toposta keskustelussa hyödynnetään vertailudiskurssissa, kun perustellaan Suomen valtion talouden lainkäytänteitä. Tämä näkyy esimerkissä 7:

7) Suomen ja Italian tilanne on täysin erilainen.

Toisin kuin väität, meillä valtion menot kustannetaan veroilla, ja vain pieni osa lainoilla. **Lainoja otettiin olemattomalla korolla koronakriisin aikana, ja siten pidettiin talouden pyörät pyörimässä, mitä kaikki taloustieteilijät pitivät viisaana.**

Esimerkin 7 tapauksessa topoksen tunnuspiirteet näyttäytyvät selkeämmin. Argumentin väite on tunnistettavissa esimerkin lihavoiduista lauseista: *lainoja otettiin olemattomalla korolla koronakriisin aikana, ja siten pidettiin talouden pyörät pyörimässä*. Väitteen muotoon edellä mainittu voisi kääntyä esimerkiksi: talouden ylläpitäminen pienikorkoisilla lainoilla on oikein. Perusteluna väitteelle kirjoittaja esittää kursivoidun lauseen *mitä kaikki taloustieteilijät pitivät viisaana*. Taloustieteilijät esitetään perustelussa auktoriteettina, joka oikeuttaa väitteen ja vahvistaa topoksen.

Talouden topos esiintyi historian tavoin myös ratkaisujen diskurssin keskustelussa. Talouden topokselle tyypillistä on eri energiamuotojen pätevyuden arvioiminen suhteessa niiden kustannuksiin. Kalliit vaihtoehdot esitettiin huonoina ja pääsääntöisesti käyttökelvottomina, kuten näkyy aineistoesimerkissä 4:

4) Uraaniahan löytyy Suomestakin, mutta kaivoksen rakentaminen estettiin. Sekin uraani olisi monestakin syystä ollut tietenkin kalliimpaa kuin venäläinen, mutta uraanissa hinta ei merkitse niin paljon. Sen sijaan turve on erittäin kallista ja sen tuottaminen ja jopa varastointi on sääolosuhteille arkaa. Puu on myös kallista ja sekin jonkin verran sääälle arkaa. **Puuenergiaa tuotetaan jo nyt metsäteollisuuden sivutuotteena**, *enempi tuottaminen lisää aika tavalla kustannuksia ja kuitu- tai tukkipuun polttaminen olisi pois viennistä, jolla kuitenkin elämme*. Tietenkin siihen voitaisiin varautua, että tiukassa paikassa puuta voitaisiin polttaa suuriakin määriä, mutta normaalisti niin ei tehtäisi. Sekin varautuminen tosin maksaa.

Aineistoesimerkin 4 väite on löydettävissä lihavoidusta lauseesta: *puuenergiaa tuotetaan jo nyt metsäteollisuuden sivutuotteena*. Semanttiselta sisällöltään lauseesta muodostettu väite voisi kuulua esimerkiksi: puuenergian tuotantoastetta ei tule lisätä. Tämän merkityksen lause saa suhteessa perusteluihin: *enempi tuottaminen lisää aika*

tavalla kustannuksia. Toinen perustelu on viestissä viennin vähentyminen puuenergian tuotannon noustessa. Mikäli viennin intensiteetti on suoraan verrannollinen siitä saatuihin tuloihin, viennin vähentäminen tarkoittaisi myös tulojen pienentymistä. Talouden topoksen tunnuspiirteet täyttyvät, kun väitteestä ja perustelusta muodostettu argumentti esitetään muodossa: puuenergian tuotantoastetta ei tule lisätä, sillä se lisää kustannuksia ja pienentää viennistä saatuja tuottoja.

Vaaran ja uhan topos esiintyy vertailudiskurssin keskustelussa silloin, kun omaa kansaa koskevia vaarallisia tai uhkaavia tilanteita pyritään ehkäisemään. Tämä näkyy aineistoesimerkissä 5:

- 5) *Muualla maailmassa menee meitä huonommin. Englannissa Trussin hallituksen ensimmäisen kuukauden aikana osake- ja velkikirjamarkkinoilta on hävinnyt noin 340 miljardia euroa. Meillä kokoomus on ajanut Trussin tavoin velanotolla rahoitettavaa veroalea rikkaille. **Kokoomus kyllä pauhaa valtion velasta, mutta taitavat aikoa jotain trussilaista systeemiä. Minkälainen kaaos mahtaa tulla Helsingin pörssiin jos kokoomus voittaa vaalit?***

Tässä esimerkissä kirjoittaja rakentaa uhkakuvaa Trussin hallituksen harjoittamasta talouspolitiikasta, jonka seurauksena *osake- ja velkikirjamarkkinoilta on hävinnyt noin 340 miljardia euroa.* Argumentin väite muodostuu kirjoittajan tekemästä päätelmästä, jossa kokoomus pyrkii Trussin hallitusta vastaavaan talouspolitiikkaan. Väitteen muodostumista vahvistaa edelleen kirjoittajan esittämä retorinen kysymys. Kysymyksessään kirjoittaja käyttää *mahtaa*-verbiä, joka implikoi, että kysymyksen esittäjä itse tietää oikean vastausvaihtoehdon. Voidaan siis ajatella, että kirjoittajan mielestä *trussilaisen systeemin* noudattaminen johtaisi jonkinlaiseen uhkaavaan tilanteeseen. Väitteen semanttinen sisältö voisi tässä argumentissa olla esimerkiksi: kokoomuksen voittaessa vaalit, sen poliittiset toimet johtavat Helsingin pörssin rappioon. Perusteluja tälle väitteelle haetaan kokoomuksen ja Trussin hallituksen yhtäläisyyksistä: *meillä kokoomus on ajanut Trussin tavoin velanotolla rahoitettavaa veroalea rikkaille.* Trussin hallitus ja kokoomus ovat kirjoittajan mielestä niin samanlaisia, että näiden poliittiset toimet ovat keskenään verrattavissa.

Toposten ja argumenttien tulkinnessa en keskittynyt niinkään formaaliin retoriikkaan, eli argumenttien pätevyyteen. Tarkoitukseni oli ennemminkin löytää aineistoesimerkeissä käytettyjä topoksia silloin, kun viesteistä oli erotettavissa kokonaisia argumentteja. Kaikille topoksille yhteistä oli, että kunkin esimerkin yhteydessä liikutaan jollain tasolla päätöksenteon ympärillä. Voidaan siis päätellä, että kun topoksia hyödynnettiin argumentaatiossa, argumentit keskittyivät arvioimaan jonkin toiminnan, päätöksen tai rajanvedon tarkoituksenmukaisuutta.

6 PÄÄTÄNTÖ

6.1 Johtopäätökset

Tavoitteenani on tässä tutkielmassa ollut selvittää diskurssintutkimuksen keinoin, millä tavalla energiakriisin diskurssit rakentuvat Suomi24-keskustelualustalla. Keräämästäni aineistosta tunnistin neljä diskurssia, jotka rakentavat energiakriisin sosiaalista todellisuutta eri näkökulmista. Näitä diskursseja ovat ratkaisujen diskurssi, vertailudiskurssi, kansalaisen kustannusten diskurssi sekä syytösdiskurssi. Ratkaisujen diskurssissa keskityttiin pohtimaan erilaisia ratkaisuja energiakriisiin ja arvioimaan niiden pätevyyttä. Vertailun diskurssissa keskityttiin vertaamaan Suomen olosuhteita ja päätöksentekoa energiakriisissä muihin maihin, kuten Saksaan ja Englantiin. Kansalaisten kustannusten diskurssissa korostui keskustelijoiden huoli kasvavista arjen kustannuksista energiakriisin aikana sekä ilmaistiin epäluottamusta hyödykkeiden tarjoajia kohtaan. Syytösdiskurssissa pyrittiin nimeämään energiakriisille selkeä syyllinen sekä torjumaan muiden esittämiä väitteitä.

Diskurssien lisäksi tässä tutkielmassa selvitin, minkälaista argumentointia diskurssien luomiseen käytetään toposten, eli vakiintuneiden ja yleisesti hyväksytyjen argumentaatiokaavojen, tasolla. Aineistosta tunnistamiani topoksia ovat lukumäärien, historian, talouden, auktoriteetin sekä vaaran ja uhan topokset. Energiakriisikeskustelun diskurssien ympärillä argumentteja muodostetaan ja perustellaan suhteessa vertailukelpoisiin lukuihin, joilla voidaan kartoittaa vallitsevia olosuhteita aiempiin. Historian toposta hyödynnettiin silloin, kun haluttiin osoittaa historiassa aiemmin tapahtuneita virheitä ja niiden seurauksia. Talouden topos esiintyi tilanteissa, joissa päätöksiä arvioitiin kustannustehokkuutensa näkökulmasta. Auktoriteetin toposta hyödynnettiin jo tehtyjen päätösten oikeuttamisessa hyödyntämällä asiantuntijoiden lausuntoja tai mielipiteitä. Vaaran ja uhan toposta hyödynnettiin ikään kuin varoittavien esimerkkien kautta perustelemaan päätöksiä ja tekoja, jotka johtaisivat pois vaaran tieltä.

Argumentaation tutkiminen energiakriisikeskustelussa antoi tietoa paitsi argumentaation luonteesta, myös sen intensiteetistä. Kokonaisten argumenttien käytön laajuus oli tutkimusmenetelmän kannalta mielekästä, mutta se ei suinkaan ollut aineistossani ylenpalttista. Kokonaismittakaavassa tyypillisempää oli esittää väitteitä ilman perusteluja tai toisin päin. Yleistä oli myös käyttää toisen henkilön ominaisuuksiin tai käsityksiin puuttuvaa argumenttia. Tällaisesta argumentista käytetään myös nimeä *ad hominem*-argumentti (Tieteen termipankki 2023). Tämä

antaa energiakriisikeskustelusta kuvan, jossa asioita käsitellään toki järkiperaisista lähtökohdista ja perustellen, mutta joka on kuitenkin jossain määrin emotionaalista ja luonteeltaan väittelevää.

Analyysin perusteella vaikutta siltä, että energiakriisin laajuuden konteksti kansallisena ja kansainvälisenä ilmiönä määrittyy melko implisiittisesti. Aineistossa ei puhuta Euroopan energiakriisistä sen enempää kuin Suomen energiakriisistäkään. Tyypillisempää oli kuitenkin energiakriisin määrittäminen kansanväliseksi ilmiöksi. Tämä ilmeni etupäässä syytösdiskurssissa ja vertailun diskurssissa. Kansallisella tasolla puolestaan liikuttiin eniten ratkaisujen ja kansalaisen kustannusten diskurssissa, joita läpileikkaa jonkin asteinen omakohtaisuus. Analyysi osoitti myös, että edellä mainitut diskurssit esiintyvät toisinaan myös lomittain. Esim. vertailuasetelmissa sekä kansalaisen kustannuksia kartoittavissa viesteissä esiintyi syytösdiskurssiakin rakentavia aineksia. Päätin kuitenkin jättää nämä analyysistä pois, sillä tapaukset olivat niin yksittäisiä ja spesifejä, että ne eivät olisi tuoneet analyysiin tuoretta tai vertailukelpoista näkökulmaa.

Analyysi osoitti, että energiakriisi heijastuu verkkokeskusteluun rauhattomuutena ja ankarana yhteiskunnallisena kritiikkinä, mutta eteenpäin katsomisen elementtejä on myös läsnä. Analyysin perusteella vaikuttaa myös siltä, että tämänhetkisessä keskustelukulttuurissa vain harva keskustelija on valmis tarkastelemaan omia näkemyksiään kriittisesti uuden informaation valossa. Vallankäytön näkökulmasta keskustelussa ainut kaikille yhteinen todellisuus on Venäjän ja Putinin osasyllisyys energiakriisin aiheuttamisessa. Muutoin keskustelussa läsnäolleet äänet pyrkivät esittämään omat näkemyksensä totena samalla muiden näkemyksiä mitätöiden. Yhteiskunnallisten tai poliittisten aiheiden sosiaalisen todellisuuden rakentuminen kansalaiskeskustelussa heijastuu epäilemättä myös ulospäin. Verkkokeskustelujen vaikutukset politiikkaan ja demokratiaan eivät ole vielä täysin selviä, mutta yhtä mieltä vaikutetaan olevan siitä, että terve demokratia edellyttää aktiivista kansalaiskeskustelua polttavista aiheista (Pietilä 2010: 423).

6.2 Pohdinta

Laadullista tutkimusta tehdessä täytyy muistaa, että havainnot voivat vaihdella tekijän mukaan. Tekemäni diskurssijaottelu on tällaisessa tutkimuskehyksessä vain yksi monista muista mahdollisista, eikä diskurssien määrittäminen ollut missään vaiheessa helppoa tai selkeää. Määrittämäni energiakriisi on lingvistisen tutkimuksen kohteena vielä kovin tuore, ja uutta aineistoa syntyy edelleen. Tutkimustuloksiin olisi siis voinut vaikuttaa aineiston laajuuden lisäksi myös tutkimusajankohta. Jokaisessa tutkimuksen vaiheessa olen pyrkinyt selkeyteen, seikkaperäisyyteen ja tarkkuuteen,

jotta lopputulos olisi mahdollisimman puolueeton. Toki täyttä puolueettomuutta ei laadullisessa tutkimuksessa voikaan saavuttaa. Silti oma tutkimukseni on yksi mahdollinen katsaus siihen, millä tavoin energiakriisin diskurssit rakentuvat.

Esittämäni neljän diskurssin jaotteluun päätyminen oli pitkä prosessi. Diskurssija olisi voinut löytää muitakin tai nimetä eri tavalla. Omien diskurssieni tarkkuuden taso on etenkin kansalaisen kustannusten diskurssin suhteen melko väljä. Kustannuspuhetta esiintyi aineistossa esimerkiksi asuntolainoihin ja korkoprosentteihin liittyen, mutta niiden kytkös energiakriisiin oli melko olematon. Tästä syystä päätin jättää ne analyysin ulkopuolelle. Kuitenkin muissa kustannuspuheessa oli tarpeeksi voimakas yhteys energiakriisiin, jotta ne voitiin sijoittaa saman diskurssin alle. Mietin myös diskurssin nimeämistä kohoavien kustannusten diskurssiksi, mutta tällöin siitä olisi eliminoitu yksilönäkökulman implikaatio, joka puheessa oli kuitenkin läsnä.

Löytämäni diskurssit vastaavat melko hyvin esittämäni hypoteesiä ratkaisu- ja syytösdiskurssien osalta. Aineistosta ei kuitenkaan korostunut seurausdiskurssi, jonka arvelin sieltä löytyvän. Joitain viittauksia tulevasta tai tulevaisuudesta aineistossa toki oli, mutta kokonaismittakaavassa määrä oli niin pieni, että siitä muodostettu diskurssi olisi ollut melko sisällötön suhteessa muihin diskursseihin. Päätin siis olla tekemättä pieniä lisädiskursseja neljän suuremman rinnalle, jotta diskurssien keskinäinen painoarvo pysyisi yhtenäisempänä.

Tutkimus tuli mielestäni vastanneeksi tutkimusongelmaani hyvin. Kriittinen diskurssianalyysi tuki metodina hyvin energiakriisin diskursiivisen rakenteen tutkimista, minkä ansiosta tulokseni yltyivät jonkinlaiseen vertailukelpoisuuteen. Vuoden 2022 energiakriisi on siitä huolimatta tuore tutkimusaihe, jonka pintaa oma tutkimukseni pääsee vain raapaisemaan. Kuten aiemmin todettu, tutkimukseni tulokset ovat jokseenkin subjektiivisia, ja muiden tieteenalojen tutkimusten kautta energiakriisistä voidaan aiheena löytää vielä paljon sellaista, jota lingvistinen tutkimus ei kykene havaitsemaan.

Argumentaation osalta pääsin toki tavoitteeseeni, joka oli selvittää, minkälaista energiakriisikeskustelussa käytetty argumentaatio on toposten tasolla. Topokset ovat kuitenkin argumentaation tutkimisen käsittehierarkiassa kovin korkealla. Mikäli argumentaation analyysiä haluttaisiin syventää, tarjoaisivat siihen esimerkiksi Perelman ja Olbrechts-Tyteca (1971: 190–191) luokittelukehikon, jossa analysoidaan assosiativisia sekä dissosiativisia argumentointitekniikoita. Argumentaation syventämiseksi edelleen voidaan käyttää myös retoriikan sekä eri- ja samanmielisyyden käsitteitä. Retoriikan saralla erityisesti vaikuttamisulottuvuuden tarkastelu voisi tuoda energiakriisipuheen tutkimiseen mielenkiintoisia näkökohtia. Myös formaalin retoriikan, eli argumenttien pätevyyden tutkimisella voitaisiin laajentaa ymmärrystä sekä energiakriisipuheesta että julkisesta keskustelukulttuurista yleensä. Omassa tutkielmassani päätin kuitenkin pitäytyä toposten tasolla, koska analyysin seuraava taso

olisi ollut jo niin tarkkaa, että argumentaation osuus analyysissä olisi paisunut tavoitteisiin nähden kohtuuttomaksi. En myöskään pitänyt argumentaatioon liittyvää tavoitettani niin kunnianhimoisena, että syvempi tarkastelu olisi edes ollut paikallaan. Koen saaneeni toposten analyysistä juuri sen tiedon, johon valitsemallani viitekehysellä pyrinkin.

Kokonaisuudessaan tutkimukseni on eräänlainen ensisilmäys vuoden 2022 energiakriisin lingvistiseen tarkasteluun. Määrittelemäni energiakriisi on aiheena tuore, mutta yhteiskunnallisesti merkittävä globaalin vaikutusalueensa takia. Tästä syystä epäilen, että energiakriisistä julkaistavan tutkimuksen määrä tulee kasvamaan lähiaikoina. Oli kyse sitten lingvistiksestä tutkimuksesta tai jostain muusta tieteenalasta. Energiakriisin yhteiskunnallista relevanssia pidän tärkeänä osana myös tämän tutkimuksen motiivia. Analyysi osoitti, että energiakriisi läpileikkaa monia eri yhteiskunnan sektoreita, jotka vaikuttavat suoraan yksittäisten ihmisten elämiin. Energiakriisikeskustelua lähestyttiin osin samoista ja osin toisistaan poikkeavista taustaoletuksista käsin. Tämä kertoo mielestäni siitä, että julkinen viestintä kaivannee vielä enemmän läpinäkyvyyttä, jotta vastaavista ilmiöistä syntyvä kuva olisi todenmukaisin mahdollinen.

Oma tutkimukseni sijoittuu energiakriisin tutkimuksen kentälle täydentävänä tutkimuksena, joka valottaa energiakriisin sosiaalista todellisuutta rakentavaa lingvististä aspektia. Aineistonani toiminut energiakriisikeskustelu osoittaa, että energiakriisi nähdään voimakkaan poliittisena ilmiönä, ja esim. syytöksiä esitettiin poliittisella spektrillä niin vasemmalta oikealle, kuin oikealta vasemmallekin. Oman tutkimukseni tuloksia voitaisiin hyödyntää esim. viestinnän kehittämiseen niin uutisoinnissa kuin muussakin tiedottamisessa. Riippumattomien lähteiden tulisi ylläpitää laajasti vaikuttaviin ilmiöihin liittyviä resursseja niin, että ne olisivat helposti löydettävissä ja ymmärrettävässä muodossa. Keskustelun perusteella vaikutti siltä, että keskustelijat toivat mukanaan fragmentaarista tietoa eri lähteistä, mikä omalta osaltaan vaikuttaa myös energiakriisistä syntyvään sosiaaliseen todellisuuteen.

Energiakriisiä tulisi mielestäni tutkia voimakkaasti myös lingvistiikan ulkopuolella. Näinkin vahvasti politisoitunut aihe tulee epäilemättä näkymään vielä varsinaisen ”kriisin” jälkeenkin, mikä on osittain nähtävissä jo tehdyissä tutkimuksissa energiakriisiin liittyen (ks. Hosseini 2022; Hutter & Weber 2022). Energiakriisi on yhteiskunnalle mielestäni eräänlainen oppimisen paikka. Mitä paremmin ymmärrämme energiakriisin ilmiötä sen kokonaisvaltaisessa mittakaavassa, sitä paremmin osaamme valmistautua tulevaan ja ehkäistä vastaavien kriisien tuomia lieveilmiöitä yhteiskunnan eri sektoreilla. Energiakriisi on osoittanut, että maailma on – erityisesti energiapoliittisesti – suurten muutosten äärellä.

LÄHTEET

- Amossy, Ruth 2005: The Argumentative Dimension of Discourse. – Frans H van Eemeren & Peter Houtlosser (toim.), *Argumentation in Practice* s. 87–98. Amsterdam: John Benjamins.
- 2008: Argumentation et Analyse du discours: perspectives théoriques et découpages disciplinaires. *Argumentation et Analyse du Discours* 1 s. 1–18.
- Boukala, Salomi 2019: *European Identity and the Representation of Islam in the Mainstream Press: Argumentation and Media Discourse*. Cham: Springer International Publishing.
- Fairclough, Norman 1993: *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- 2001: *Language and Power*. London: Routledge.
- 2003: *Analyzing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- 2010: *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. 2nd edition. London: Routledge.
- 2012: Critical discourse analysis. – James Paul Gee & Michael Handford (toim.), *The Routledge Handbook of Discourse Analysis* s. 9–20. London: Routledge.
- Foucault, Michel 2005 [1969]: *Tiedon arkeologia*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.
- Hajer, Maarten 2006: Doing Discourse Analysis: Coalitions, Practices, Meaning. Margo van den Brink & Tamara Metz (toim.), *Words matter in policy and planning: Discourse theory and method in the social sciences* s. 65–76. Utrecht: Netherlands.
- Helsingin Sanomat 2022: Onko korkeiden sähkön hintojen syy vihreä siirtymä, markkinat vai Venäjä? Näin asiantuntijat arvioivat 19.9.2022 – <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009050779.html> 14.4.2023.
- Hutter, Christian & Weber, Enzo 2022: Russia-Ukraine war: Short-run production and labour market effects of the energy crisis. – *IAB Discussion Paper: Articles on labour market issues* 10 s. 1–18.
- Hosseini, Seyed Ehsan 2022: Transition away from fossil fuels toward renewables: lessons from Russia-Ukraine crisis. – *Future Energy* 1(1) s. 2–5.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2016: *Diskurssianalyysi: teorian, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 2013: Retoriikka. Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttila (toim.), *Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot* s. 233–272. Helsinki: Gaudeamus.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Halonen, Ilpo 2013: Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttila (toim.), *Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot* s. 60–113. Helsinki: Gaudeamus.

- Kaun, Verena 2018: *European Narratives on EU's Energy Security Vis-à-Vis Russian Natural Gas*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201808013700>
- KS = Kielitoimiston sanakirja 2023: Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 10.11.2022 [viitattu 14.4.2023].
- Lagus, Krista Hannele, Ruckenstein, Minna Susanna, Pantzar, Mika & Ylisiurua, Marjoriikka Helena 2016: *Suomi24: muodonantaa aineistolle*. Kuluttajatutkimuskeskus, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2016: 10. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lahti, Emmi 2019: *Maahanmuuttokeskustelun retoriikkaa*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto. – <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5707-2>
- Lauttamäki, Ville 2018: *Geoenergia kiinteistöjen lämmitysratkaisujen markkinoilla Suomessa energiakriisien ajoista 2030-luvulle*. Väitöskirja. Turun kauppakorkeakoulun tulevaisuuden laitos. – <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7234-0>
- Lehti, Lotta, & Eronen-Valli, Maria 2018: Diskurssintutkimuksen menetelmiä digitaalisen retoriikan tutkimuksessa. – *AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 11 s. 156–176.
- Maamies, Sari 2012: *Joku ja jokin*. – *Kielikello* (2). – <https://www.kielikello.fi/-/joku-ja-jokin>
- Mäntynen, Anne, & Sääskilähti, Minna 2012: Uusi retoriikka genrejen tutkimisessa. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 194–207. Helsinki: Gaudeamus.
- Määttä, Simo & Lauranto, Yrjö 2022: Eriävän ja myötämielisen mielipiteen esittäminen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskevissa Suomi24-keskusteluissa. – *Virittäjä* 126 (2) s. 205–229.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka 1996: *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino.
- Perelman, Chaim 1996 [1977]: *Retoriikan valtakunta*. Suomentanut Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.
- Perelman, Chaim & Olbrechts-Tyteca, Lucie 1971: *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Phillips, Nelson & Hardy, Cynthia 2002: *Discourse Analysis*. California: Sage.
- Pietikäinen, Sari 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 191–217. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko & julkisuuspiiri 2010: *Julkisot, yleisöt ja media: suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tampere University Press.

- Puro, Jukka-Pekka 1998: Puhetaidosta retoriikkaan vai oliko se päinvastoin. – *Media & viestintä* 21(3) s. 82–91.
- Pynnönen, Anu 2013: *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Työpapereita 379. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. – <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5471-0>
- Pälli, Pekka & Lillqvist, Ella: 2020: Diskurssianalyysi. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestämö, Urpo Nikanne, & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä II* s. 374–411. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ruuskanen, Esa 2022: Energiakriisien yhtäläisyyksistä ja eroista. *Science with Arctic Attitude* (blogi), 12.8.2022. – <https://www oulu.fi/fi/blogit/science-arctic-attitude-fi/energiakriisien-yhtalaisyyksista-ja-eroista>
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2023: *Turvapaikanhakijoiden sosiaaliturva ja palvelut Suomessa*. – <https://stm.fi/turvapaikanhakijoiden-palvelut>. 14.4.2023.
- Tiainen, Minna 2020: *Justifying and Challenging Digital Surveillance after the Snowden Revelations: An Analysis of Media and Political Debates in Finland*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos. – <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/71223>
- Tieteen termipankki 14.4.2023: *Filosofia:ad hominem-virhepäätelmä*. – [https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Filosofia:ad hominem-virhepäätelmä](https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Filosofia:ad_hominem-virhepaatelmä)
- VISK = Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkooversio, viitattu 14.4.2023. – <http://scripta.kotus.fi/visk>
- Yle Uutiset 2022a: EU valmistelee yhteisiä ratkaisuja energiakriisiin – katso, miten eri Euroopan maat jo auttavat kansalaisiaan 6.9.2022 – <https://yle.fi/a/3-12609956> 14.4.2023.
- 2022b: Lue mistä EU:n energiakriisissä on kyse – Yle selvitti vastaukset viiteen tärkeimpään kysymykseen 26.7.2022 – <https://yle.fi/a/3-12550904> 14.4.2023.
- Ympäristöministeriö: *Mitä on vihreä siirtymä?* – <https://ym.fi/mita-on-vihrea-siirtyma> 14.4.2023.